

T.C

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**18-25 YAŞ ARALIĞINDAKİ NİKOTİN BAĞIMLISI BİREYLERDE
CİNSİYET İLE SALDIRGANLIK DÜZEYİ İLİŞKİSİ**

Ömer KÜÇÜK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Oğuz TAN

İstanbul 2020

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

18-25 YAŞ ARALIĞINDAKİ NİKOTİN BAĞIMLISI BİREYLERDE
CİNSİYET İLE SALDIRGANLIK DÜZEYİ İLİŞKİSİ

Ömer KÜÇÜK

184102160

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Oğuz TAN

İstanbul 2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “18-25 Yaş Aralığındaki Nikotin Bağımlısı Bireylerde Cinsiyet İle Saldırganlık Düzeyi İlişkisi ” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih: 2020

Adı- Soyadı: Ömer Küçük

İmza:

ÖNSÖZ

Eğitim hayatım boyunca benden desteğini esirgemeyen aileme ve başta danışman hocam Oğuz TAN olmak üzere üzerimde emeği olan tüm hocalarıma sonsuz sevgi ve saygılarımla.

ÖZET

(KÜÇÜK, Ömer, Yüksek Lisans, İstanbul, 2020)

18-25 YAŞ ARALIĞINDAKİ NİKOTİN BAĞIMLISI BİREYLERDE CİNSİYET İLE SALDIRGANLIK DÜZEYİ İLİŞKİSİ

Çalışmanın amacı nikotin bağımlısı bireylerin saldırganlık tutumu ve cinsiyet düzeyi ile arasındaki ilişkinin incelenip, belirlenen sonuçlara göre literatüre katkıda bulunulmasıdır. Araştırma Türkiye sınırları içerisinde yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini farklı yerleşim yerlerinde ikamet eden yaş aralığı 18-25 arasında olan, sigara içen, kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Araştırmaya 200 birey katılmıştır. Araştırma nikotin bağımlılığıyla saldırganlık ilişkisini yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, aylık gelir, sigaraya başlama yaşı gibi sosyo-demografik değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Verilerin toplanmasında sosyo-demografik bilgi formu, Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmaya katılan tüm kişiler bilgilendirilip, onayları alınmıştır. Araştırmada toplanmış verilerin analizi SPSS 24.0 programı ile yapılmıştır. Çalışmamızın bulguları literatürdeki bazı araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Araştırma sonuçlarına göre;

Araştırma sonucunda saldırganlık ile nikotin bağımlılığı arasında istatistikçe anlamlı pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Cinsiyet değişkenine bakıldığında nikotin bağımlılığı erkeklerde kadınlara kıyasla daha yüksek çıkmıştır. Saldırganlığın cinsiyet değişkenine göre değerlendirildiğinde anlamlı bir ilişki olduğu ve fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlığın erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Buss Pery Ölçeği alt boyutlarından “Fiziksel Saldırganlık” “Düşmanlık” “Öfke ve “Sözel saldırganlık” puanları ile yaş grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. Belirtilen alt ölçek puanları 18-21 yaş arasında 22-25 yaş arasına kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Buss-Perry saldırganlık ölçeği ile kişilerin gelir düzeyleri ve medeni durum ile anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Fagerström ölçeği toplam puanı ile sigaraya başlama yaşı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fagerström puanı 18 yaş ve altında sigaraya başlayanlarda 18 yaş üstünde başlayanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Fagerström nikotin

bağımlılık testi toplam puanlarına bakıldığında yalnız yaşayanlarda test puanının daha yüksek çıktığı görülmektedir.

Çalışmamızın bulguları literatür doğrultusunda tartışılmış önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: sigara, bağımlılık, saldırganlık, cinsiyet

ABSTRACT

(KÜÇÜK, Ömer, Master's Degree, İstanbul, 2020)

IN INDIVIDUALS ADDICTED TO NICOTINE IN THE 18 TO 25 AGE RANGE RELATIONSHIP BETWEEN GENDER AND LEVEL OF AGGRESSION

The aim of the study was to examine the relationship between aggression attitude and gender level of nicotine users and to contribute to the literature according to the determined results.

The research was conducted within the borders of Turkey. Analysis of the data collected in the study was carried out using the SPSS 24.0 program. The sample of the study was composed of men and women who smoked, with an age range of 18 to 25 years residing in different settlements. 200 individuals participated in the study. The research aims to examine the relationship between nicotine addiction and aggression in terms of variables such as age, gender, education level, monthly income, age at the start of smoking. Demographic data form, Fagerström nicotine addiction test and Buss-Perry aggression scale were used to collect the data. All participants in the study were informed and approved. The findings of our study are similar to some research in the literature. According to the research results;

As a result of the research, a statistically significant positive relationship was found between aggression and nicotine addiction.

Looking at the gender variable, nicotine addiction was higher in men compared to women. It was found that aggression was a significant relationship when evaluated according to the gender variable, and physical aggression and verbal aggression were higher in men than in women.

“Physical aggression”, “hostility“, anger and “verbal aggression” scores from the lower dimensions of the Buss Perry scale were statistically significant differences between age groups. The indicated subscale scores were higher between 18-21 years of age compared to 22-25 years of age. No significant association with people's income levels and marital status was found with the Buss-Perry aggression scale.

A statistically significant difference was found between the total score of the FAGERSTRÖM scale and the age of starting smoking. The FAGERSTRÖM score was found to be higher in those who started smoking at the age of 18 and under compared to those who started over the age of 18. Looking at the total scores of the Fagerström nicotine addiction test, it is seen that the test score is higher in those who live alone.

The findings of our study were discussed in accordance with the literature.

Keywords: smoking, addiction, aggression, gender

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

YEMİN METNİ.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xii
1.GİRİŞ.....	1
1.1.ProblemDurumu.....	3
1.1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.1.2. Alt Problemler.....	3
1.2.Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Sayıtları	5
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1 Nikotin ve Bağımlılık.....	6
2.2 Nikotin Bağımlılığı ve Cinsiyet.....	8
2.3 Nikotinin Etki Mekanizması.....	8
2.4 Sigaranın Sağlığa Zararları.....	9
2.5 Türkiye’de Sigara Kullanım Prevalansı.....	10

2.6 Sigaraya Başlama Nedenleri.....	11
2.6.1 Stres.....	12
2.6.2 Arkadaş Etkisi.....	13
2.6.3 Yalnızlık.....	14
2.6.4 Ailevi Risk Faktörleri.....	14
2.7 Saldırganlık.....	15
2.8. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler.....	17
2.9. Saldırganlık ve Cinsiyet Faktörü	19
2.10. Saldırganlık Türleri	19
2.10.1 Fiziksel Saldırganlık.....	21
2.10.2 Sözel Saldırganlık	22
2.10.3 Düşmanlık.....	22
2.10.4 Öfke.....	23
3. YÖNTEM VE GEREÇ.....	24
3.1. Araştırmanın Modeli	24
3.2. Evren ve Örneklem.....	24
3.2.1 Dahil Olma Ölçütleri.....	24
3.2.2 Dışlama Ölçütleri.....	24
3.3. Veri Toplama Aracı.....	25
3.3.1.Sosyo-Demografik Bilgi Formu	25
3.3.2. Fagerström Nikotin Bağımlılığı Ölçeği.....	25
3.3.3.Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği	26
3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	26

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	27
5. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER.....	38
KAYNAKÇA.....	48
EKLER	60
EK 1 Sosyo Demografik Veri Formu.....	60
EK 2 Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği.....	61
EK 3 Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği.....	63
Ek 4 Özgeçmiş.....	65

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcılara Ait Sosyodemografik Veriler.....	27
Tablo 2: Ölçek ve Alt Ölçeklerden Alınan Puanlara Ait Betimsel İstatistikler.....	29
Tablo 3: Ölçek ve Alt Ölçeklerinin İlişkilerine Ait Korelasyon Sonuçları.....	29
Tablo 4: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması.....	30
Tablo 5: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Yaş Açısından Karşılaştırılması.....	31
Tablo 6: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılması.....	32
Tablo 7: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Sigaraya Başlama Yaşı Açısından Karşılaştırılması.....	33
Tablo 8: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Gelir Durumları Açısından Karşılaştırılması.....	34
Tablo 9: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Medeni Durum Açısından Karşılaştırılması.....	35
Tablo 10: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Yaşadıkları Yer Açısından Karşılaştırılması.....	36
Tablo 11: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Yaşam Ortamı Açısından Karşılaştırılması.....	37

KISATLMALAR

BPSÖ: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

FNBT: Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü -WHO

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

SPSS : Statistical Package For Social Sciences

EKLER LİSTESİ

EK 1 Sosyo Demografik Veri Formu

EK 2 Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği

EK 3 Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

Ek 4 Özgeçmiş

1.GİRİŞ

Sigara; dünyada en yaygın kullanılan maddedir. Bu yaygın görülen maddenin bağımlılığa neden olan ana kaynağı içinde bulunan nikotindir. Yüksek oranda nikotin ve 4000'den fazla zararlı kimyasal barındıran sigara her yıl milyonlarca insanın yaşamına mal olan en yaygın bağımlılık olarak görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bir günde içilen 1 adet sigaranın bağımlı statüsüne girmek için yeterli olduğunu belirtmiştir (Dünya Sağlık Örgütü; WHO, 2008).

Dünyada edinilen araştırma sonuçlarına göre 1 milyardan fazla insan sigara kullanmaktadır. İnsan vücudu sigara dumanını içine çekerek sigara içinde bulunan maddeleri kan dolaşım mekanizmasına dahil eder. Bağımlılık; nikotin merkezi sinir sistemine ulaşması ile ortaya çıkar (Hurt, Ebbert, Hays and McFadden, 2009).

Bu bağımlılık dünyada hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Birçok kişi için artık günlük ihtiyaç olarak görülen sigara; kolayca ulaşılabilirliği ve edinilmesinin illegal olmaması, bu maddenin kullanılmasını kolaylaştıran ve tüketiminin önünün kesilememesine neden olan başlıca etkenlerdir. DSÖ'nün yaptığı çalışmada 15 ve daha büyük yaşlarda olanların %21'inin sigara içtiğini saptamıştır. İçme oranına bakıldığında ise erkeklerin kadınlara oranının yaklaşık 5 kat olduğu görülmüştür (World Health Organization, 2014).

2008-2012 yılları arasında sigarayla mücadele kapsamında uygulanan önlemler neticesinde nikotin bağımlılığında %4,1 puanlık bir düşüş yaşanmıştır.4 Tütün Atlası raporuna bakıldığında ise tüm ülkelerde içilen sigara sayısı 5.7 trilyondur (The Tobacco Atlas Web Site, 2016).

Günümüzde nikotin bağımlılığının gelişmiş ülkelerde düşüşte olduğu ve gelişmekteki ülkelerde arttığı saptanmıştır. Kadınların da son zamanlarda sigara kullanma oranı yükselmiştir. Nikotin bağımlılığıyla savaşta ilk yapılması gerekenlerden biri de ilk deneme davranışının engellenmesi ve mevcut bağımlıların bu davranışı terk etmelerini sağlamaktır (Özdemir, 2007).

Türkiye'de nikotin bağımlılığı görülme sıklığı gençlerde artarken erkeklerde bu seviyenin aşağı yönde bir eğilim içinde olduğu görülmüştür. Ancak araştırmalar

göstermiştir ki sigara içmeyi terk etmeyi düşünen kişilerin sayısında yükseliş saptanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine bakıldığında 2015 yılı içerisinde nikotin bağımlısı olan kişi sayısı 1.1 milyardır.

Sigaranın birçok hastalığa ve yol açtığı zararlara rağmen, maddi ve sosyal boyutları da düşünüldüğünde halen ciddi bir oranda kullanılması endişe vericidir. Ülkemizde başta Yeşilay Derneği olmak üzere birçok dernek ve kuruluş tüm bağımlılık yapan maddelerde olduğu gibi sigara bağımlılığı konusunda da çaba sarf etmektedir. Önlenabilir bir halk sağlığı sorunu olan tütün tüketimi erken yaşta yaşanan can kayıplarının temel sebebidir. Artık bu bağımlılığa karşı toplum daha da bilinçlenmekte ve bu davranışın terki yaygınlaşmaktadır (Özdemir 2007; TÜİK, 2012; Argüder vd., 2012).

Çocukluk çağlarındaki kaygıların ve nevroitik bir kişilik yapısına sahip olmanın, nikotin bağımlısı olma riskini arttırdığı belirtilmiştir (Kaya vd., 2005). Ailevi risk faktörleri ve akran etkisi de nikotin bağımlılığının gelişmesinde önemli rol oynamaktadır.

Bağımlılığa sebep olan maddelerin temel ortak yönü, beyinde alımlarının pekiştirilmesiyle o maddeye yönelik arzu yaşanmasına neden olmalarıdır. Ödül mekanizmasını harekete geçirerek zevk verip yineleyen kullanımlar neticesinde bireyin bağımlı olmasına sebebiyet verir (Uzbay 2009).

Sigara kullanmak birkaç denemenin ardından verdiği rahatlatıcı his neticesinde süreklilik arz edebilmekte ve bu durum bağımlılığa sebep olmaktadır. Bu bağımlılığın toplum için mühim bir problem olmasının nedenleri, sigaraya basit bir şekilde erişilmesi ve içenlerin sadece kendilerine değil etrafındaki insanlara da zararlı olmasından kaynaklıdır. Bu zararlar kısa vadede kendini göstermez. Bundan dolayı nikotin bağımlılığı kimilerince önemsiz bulunmaktadır (Tekbaş vd., 2006).

Gündelik hayatta herkesin bir şekilde karşı karşıya kaldığı bir durum olan saldırganlık, neticesi itibarıyla zarar veren bir kavramdır. Sosyal, görsel medya aracılığıyla ya da teknoloji ürünleriyle öğrendiğimiz ve diğer insanlarla olan iletişimin içeriğinde saldırganlık kavramı geçmektedir (Kağıtçıbaşı,1999).

Bireyin karşılaştığı korku, endişe gibi olumsuz durumlarda ortaya çıkan başlıca duygulardan biri öfkedir. Bu duygunun direkt olarak karşı tarafa eyleme geçmiş hali ise genellikle saldırganlık olarak tanımlanır (Köknel, 1995).

Saldırganlık ve bu davranışın sebeplerinin öğrenme neticesinde edinildiğini bize gösteren mühim araştırmalar sosyal öğrenme kuramı başlığında incelenmektedir. Bu kuramcılara göre kişiler var olduklarından itibaren saldırgan değillerdir. Saldırganlık kavramının toplumlaşma neticesinde meydana geldiği vurgulanmıştır (Bandura, 1973).

Eski yaşantılardan edinilen tecrübe, saldırganlığın nerede, nasıl ve ne düzeyde görüleceğini etkiler. Çocukların saldırgan davranışlarını, ebeveynlerin tutum ve davranışları ve çocuklara ne şekilde davrandıkları belirler. Çocukların saldırgan tutum içinde olan ailelerine ve diğer insanlara özenip bu davranışı sergileyebildikleri belirtilmiştir (Bandura,1986; Martin and Greenwood, 2000).

Başka bir tanımlamada saldırganlık, başka insanları incitecek veya incitebilecek eylemler olarak tanımlansa da bu tanımlamada eylemi gerçekleştirenin niyetini kapsamadığı, niyet kapsandığında tanım olarak, incitme maksatlı tüm eylemleri içeren davranışlar denilebilir (Freedman, Sears and Carlsmith 1993).

1. Problem Durumu

1.1.1. Problem Cümle

Nikotin bağımlılık seviyesi ve saldırganlık tutumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesini ‘Nikotin kullanan bireylerde saldırganlık ve cinsiyet ilişki var mıdır? ’ sorusu oluşturmaktadır. Oluşturulan problem cümlesine göre oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

Araştırmada katılımcıların sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, medeni hal, gelir düzeyi, eğitim durumu, , sigara kullanmaya başlama yaşı, yaşadığı yer, yaşama

ortamı , Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği toplam puanları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Hipotezler:

H1 Nikotin Bağımlılığının Etkilerinin Cinsiyet Farkı Vardır.

H2 Nikotin Bağımlılığı Saldırganlıkla İlişkilidir.

H3 Nikotin Bağımlılığı Öfke İle İlişkilidir.

H4 Nikotin Bağımlılığı Fiziksel Saldırganlıkla İlişkilidir.

Alt Problemler:

1) Katılımcıların sosyodemografik özellikleri saldırganlık düzeyini anlamlı biçimde etkilemektedir.

2) Katılımcıların sosyodemografik özellikleri fiziksel saldırganlığı anlamlı biçimde etkilemektedir.

3) Katılımcıların sosyodemografik özellikleri sözel saldırganlık düzeyini anlamlı biçimde etkilemektedir.

4) Katılımcıların nikotin bağımlılık düzeyi cinsiyetler arası farklılık gösterir.

Bu amaçlar doğrultusunda aşağıda belirtilen problemlere de cevaplar aranmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada amaç, nikotin bağımlısı bireylerin bağımlılık seviyesi ve saldırganlık tutumunun cinsiyet düzeyine etkisi incelenmektir.

Ayrıca araştırmacı tarafından belirlenen sosyo-demografik özelliklerin nikotin bağımlılık ve saldırganlık ölçeği toplam puanlarını anlamlı şekilde etkileme durumunu tespit etmekte bir diğer amaçtır.

1.3. Araştırmanın Sayıtları (Varsayımları)

Bu araştırmada kullanılacak anket sorularını gönüllü olmayı kabul eden katılımcıların sorulara yönelttikleri cevaplar doğru ve samimi olarak varsayılacaktır.

Araştırmada kullanılan örneklemin evreni temsil etmekte olduğu varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılıkları 18-25 yaş aralığı olup, katılımcılar sigara içen bireylerden oluşturulacaktır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1 Nikotin ve Bağımlılık

Genel olarak nikotin bağımlılığı için her gün ve günde bir adet sigara içmek yeterlidir ve bu bireyler düzenli içici şeklinde adlandırılırlar. Günaşırı ya da daha uzun aralıklarla sigara içen kişiler ise düzensiz içici diye adlandırılır (Corrao et al., 2000).

Nikotin bağımlısı kişiler belli bir zaman sigara kullanmadıklarında yüksek bir seviyede nikotin gereksinimi duymaktadır. Yaşanan bu süreçte bireyler agresif ve anksiyeteli olabilirler (Kasatura,1998).

Performans seviyesine pozitif bir etkisi olan sigaranın yaşanan kaygıyı azaltıcı etkisi vardır. Ancak sigara alımı durduğunda bazı semptomlar görülmektedir. Yoksunluk göstergelerinin başında yemek yeme isteğinde artış, huzursuzluk ve gergin olma sayılabilir. Bunların yaşanmaması için tedavi şarttır. Tedaviden kaçınılması durumunda yaşanan bu yoksunluk belirtilerinin düzeyinde artış olacak ve bireyi yaşantısından haz alamaz bir duruma sürükleyecek. Bağımlılık oluşmasının temel sebebi olarak ödül mekanizması gösterilebilir (Uysal, 2016).

Nikotin bağımlılığında sigara içme isteği nedeniyle sigaranın verdiği hasarlar bilinse bile bu alışkanlığı terk etmek zor bir süreçtir (Araujo, 2006). Sigara kullanma isteği, yoksunluğun önemli göstergesindendir. Bu istek nikotinin somatik ve ruhsal etkilerinden dolayı kendini göstermektedir. Sigara kullanma isteği nikotini bırakmanın ardından sık bir şekilde yaşanır ancak zaman geçtikçe bu isteğin seviyesi düşer.(Kamışlı vd., 2008). Nikotin bağımlılığından kurtulmak isteyen bireyler için sigara kullanma isteği en önemli sorunların başında gelir ve bu etkenin çabayı boşa çıkarabildiği görülmüştür (Yu et al., 2010).

Sigara kullanan bireyler zaman geçtikçe nikotine tolerans geliştirmekte ve sigaranın verdiği anlık hazzı sürdürmek için sigara içmeyi sürdürmektedirler. Devamlı içilen sigara bağımlılık oluşturur. Bağımlılık oluştuktan sonra sigaranın bırakılma isteğine karşı yoksunluk emareleri gözlenmektedir. Bu emareler kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Dikkat dağınıklığı, sabırsızlık, iştah artışı, agresyon, gerginlik bu emarelerden en sık rastlanılanlardır (Tırakoğlu, 2016). Sigara bağımlısı olan bireyler

sigara içmediklerinde şiddetli biçimde nikotin aramaktadır. Bu süreçte ise sinirli, kaygılı ve öfkeli oldukları gözlenmiştir (Inaba et al. 2014). Ankara’da yapılan bir araştırmada nikotin bağımlılığının ilk görüldüğü zamanların 12 yaş ve hatta altına bile düştüğü belirtilmiştir (Yürekli, 2002).

Nikotin bağımlılığının bilişsel, davranışsal ve fizyolojik boyutları olmasından dolayı bu bağımlılığının terk edilmesinde bir takım güçlüklerle karşı karşıya kalınmaktadır. Sigarayı bırakma sürecinde yaşanan en büyük sorun sigaraya bir süre sonra tekrar başlamaktır. Yapılan çalışmada sigarayı bırakmayı denemiş ancak başarılı olamayanlar bu alışkanlığa yeniden başlamalarına sebep olarak yüksek düzeyde sigara içme arzusu %39.2, stres %27.0, agresyon %12.2, akran, sosyal ortam %9.5, depresyon %8.1 ve iştahta yükseliş %4.0 nedenlerini belirtmişlerdir (Fidan vd., 2005; Argüder vd., 2012).

Genel itibariyle bağımlılık kavramını, ruhsal çatışmadan kaçma ve haz alma gayesiyle yapılan bir davranış biçimi şeklinde açıklayan çalışmalarda vardır (Uzbay, 2009; Uğurlu vd., 2012). Bağımlılığa neden olabilecek maddelerle ilk tanışma sıklıkla merak, anksiyete ve stresle mücadele etme nedenleriyle olmaktadır. Kısa vadeli iyi hissedildiğinde bu, bağımlılığın başlangıcına neden olabilmektedir (Goodman, 1990; Inaba et al. 2014).

Sigara kullanımına devam etmeye fizyolojik bağımlılık ve sigaradan alınan ılımlı hoş giden etkiler dışında neden olan diğer etkenler de vardır.

Nikotin bağımlılığının sürdürülmesinde fizyolojik bağımlılık ve sigaranın anlık verdiği rahatlamanın dışında bazı faktörlerde vardır. Bunlar;

- Yemek yemenin ardından gelen içme isteği.
- İş ya da ders arasındaki molada içilen sigara.
- Sigara kullanmanın bireyi daha olgun gösterdiğine dair yanlış algı.
- ‘Kurallara karşı çıkan, isyankar’ gibi görünme isteği.
- ‘Cinsel bağlamda daha çekici görüldüğüne dair yanlış düşünce.
- Sigara içmenin iştahı azaltarak kilo kaybına neden olacağı varsayımları.
- Sigara içmenin kişiyi yaşadığı zorluklarla mücadelesinde daha dayanıklı yaptığı düşüncesi (Inaba et al. 2014).

2.2 Nikotin Bağımlılığı Ve Cinsiyet

Sigara kullanma alışkanlığına dair çalışmalara bakıldığında erkeklerin nerdeyse üç kat daha fazla nikotine bağımlı olduğu gözlemlenmiştir. Ancak erkeklerde nikotin bağımlılığından kurtulmak kadınlara göre biraz daha kolay olmaktadır (Raval, 2011).

Nikotin bağımlılığı kişisel ve halk sağlığı için bir tehdit olsa da bu bağımlılıktan kurtulmak istemeyen, çekimser olan bireylerde vardır. Sigara kullananlar üzerinde yapılan çalışmalarda erkeklerin daha fazla nikotin bağımlısı oldukları belirlenmiştir. Nikotin bağımlılığının en çok görüldüğü dönem ergenlik ve ilk yetişkinlik çağları olmasına rağmen en çok sigara 25-44 yaş aralığında içilmektedir. Sebep olarak o yaşlardaki bireylerin maddi sıkıntı ve işle alakalı sorunlarının olması öne sürülmüştür (Çelepkolu vd., 2014).

Yakın zamanda yapılan çalışmalarda nikotin bağımlılığının sebebinin iki cinsiyet için de farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Kızlarda anne babanın ve akranların etkisinin yanı sıra (Flay et al., 1998; Van den Bree ve et al., 2004) stresle mücadele etmede başarısız olma etkilidir (Charlton, 1989). Erkeklerde nikotin bağımlılığının temeline bakıldığında ise akranlarıyla veya anne babasıyla yaşadığı problemlerden kaynaklanabildiği belirtilmiştir (Flay et al. 1998; Van den Bree et al. 2004). Kimi araştırmalarda ise anne babanın nikotin bağımlısı olmasının her iki cinsiyet için de sigaraya başlamaya sebep olabileceği de vurgulanmaktadır (Tyas et al. 1998).

Sigara kullanmaya devam etme nikotinin ödül sisteminin etkisiyle ilgilidir. Söz konusu etkinin erkek ve kadınlar arasında ciddi seviyede farklılığı gözlemlenmiştir. Erkeklerin bahsedilen etkilere kadınlara göre fazlaca hassas olduğu varsayılmaktadır (Perkins, 1999).

2.3 Nikotinin Etki Mekanizması

Sigaranın bağımlılık yapan maddesi olan nikotine özel bir maddenin yardım ettiğini 20. yüzyılın başlarında bir fizyolog gözlemlemiştir. Nikotin, bir nörotransmitter olan ACh'i taklit ederek etkinliğini ortaya koyar (Doğan, 2004).

Sigara içiminde vücuda alınan nikotin, dopaminerjik hücrelere itici bir güç sağlar ve beyin haz bölgesinde bir takım etkiye yol açar. Nikotin bağımlılığının oluşmasının temelinde nikotinin mezolimbik bölgesini etkilemesi yatmaktadır (Danacı vd., 2002).

Sigara içme davranışı genellikle günün nerdeyse tamamına yayılır. İçilen bir sigaranın ardından geçen kısa bir süre sonra vücutta noradrenalin ve nikotin düzeyinde azalma görülür (Sarandöl, 2002).

Sigara dumanı her içe çekildiğinde adrenalin, noradrenalin, serotonin düzeylerinde artış yaşanır ve bu durum nikotinin pekiştirici bir yönünü gösterir (Hughes, 2009).

Nikotin vücuda alındığında beynimizin ödül mekanizmasını harekete geçirmesinden dolayı bağımlılığa yol açar. Bireyler zararını gördüğü halde bu duruma istemeden de olsa sürüklenmektedir. Sigara içme, içinde barındırdığı etkin maddeden dolayı kişide uyarıcı etkisi gösterir. Nikotin, verdiği anlık haz ve kısmi rahatlama dolayısı sonrasını düşünmeden kullanıldığı için daha çok dürtüsel kişilere daha cazip gelir (Heath 1995; Gurpequi 2007).

2.4 Sigaranın Sağlığa Zararları

Dünyada önlenabilir ölümlere bakıldığında nikotin bağımlılığı ilk sırada gelmektedir. İçinde birçok kimyasal barındıran sigara, kullananlarda en sık akciğer kanserine sebep olmaktadır (Göksel, Cirit ve Bayındır , 2001).

Ülkemizde nikotin bağımlılığının sebep olduğu rahatsızlıklardan dolayı her sene 100 bin can kaybı görülmektedir. Nikotin bağımlılığı kişinin yaşam kalitesini düşürmekte, sadece bireysel değil halk sağlığı açısından da risk teşkil etmektedir.(Başol ve Can, 2015) Bu bağımlılık sigara içen bireyin ve onun etrafındaki insanların sadece sağlığını değil başka konulara da negatif etkileri vardır (WHO, 2014). Sigara tüketiminin halk için neden olduğu maddi giderler oldukça fazladır (WHO, 2008).

Karlıkaya, Öztuna, Solak, Özkan ve Önsel 2006 yılında yaptıkları çalışmada nikotin bağımlılığının çok ve çeşitli zararlarının olduğunu vurgulamışlardır. Başlıcaları; sosyal çevreyle olumsuz durumlar, sağlığın bozulması ve maddiyattır. Bu olumsuzluklar kişisel yada daha global bir şekilde incelenebilir. En büyük zararının olduğu insan sağlığına verdiği etkiler aşağıda sıralanmıştır.

- **Genel Olarak Sağlığa Verdiği Zarar:** Nikotin bağımlılarının vücutlarında bağımlı olmayanlara göre daha çok hasar oluşur ve bireyi daha çok etkiler. Erken dönemde nikotin bağımlılığı görülen bireyler öngörülenden daha az yaşarlar.
- **Akciğere Verdiği Zarar:** Nikotin bağımlılarında solunum kanalındaki enfeksiyon geçirme oranı daha yüksektir. KOAH görülme sıklığı artar.
- **Akciğer Kanseri Sebebiyet Vermesi:** Dünyada cinsiyet ayrımı olmaksızın akciğer kanserine en çok sebep olan faktör nikotin bağımlılığıdır. Bu kanser tipi en ölümcül olanıdır.
- **Farklı Kanser Türlerine Sebep Olması:** Kanser tiplerinin yol açtığı can kayıplarının %33'ü nikotin bağımlılığından dolayı tüketilen sigaradandır.
- **Kalp ve Damar Sağlığının Bozulması:** Yapılan birçok çalışmada da görüldüğü gibi nikotin bağımlısı olan her iki cinsiyet grubunun da kardiyovasküler sıkıntısının görülme riski fazladır (Karlíkaya, Öztuna, Solak, Özkan ve Önsel, 2006).

Yukarıdaki zararlarının yanında küçük çocuklar başta olmak üzere pasif içici olan bireylere verdiği zarar, vücutta kırıklar oluşmasına sebebiyet vermesiyle de sağlığa büyük hasarlar vermektedir (Karlíkaya vd., 2006).

2.5 Türkiye’de Sigara Kullanım Prevalansı

Ülkemiz dünyada nikotin bağımlılığının en yaygın seyrettiği yerlerden biridir. Türkiye’de tütün ürünlerinden en yaygın olarak kullanılanı sigaradır. Yetişkin popülasyonun azımsanmayacak kadar ciddi bir kısmı nikotin bağımlısıdır (Çalışkan, 2015).

Sigara içme oranında Türkiye üst sıralarda yer almaktadır. Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) verilerine bakıldığında 15 yaşından büyüklerin sigara içme oranı

(%31,2)'dir. Bu verilerle Türkiye sigara içme davranışının en yaygın görüldüğü ülkeler sıralamasında Rusya'nın ardından ikinci basamakta yer almaktadır (Global Adult Tobacco Survey, 2008; Yürekli vd., 2010).

Erkeklerde sigara içme oranı %41,5 iken, kadınlarda ise %13,1'dir. Tütün ürünlerinden en fazla sigara kullanılırken (%94,8); %8 oranında ise nargile kullanımı belirlenmiştir. Sigara kullananların %70,4'ü her gün 11 ve daha fazla sigara içerken; günlük ortalama 19,2 sigara içilmektedir. Sigara içmeye başlama yaşı 17,1'dir. Sigara kullananların %46'sı 12 ay içerisinde sigarayı bırakmayı denemişlerdir. Bu denemenin sebebinin ise %63,4 oranında sağlık problemlerinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Nikotin bağımlılığından kurtulmak isteyen bireylerin %13,6'sı ilaç içerek bırakmayı denemişlerdir. Hiç kimsenin yardımına başvurmadan sigarayı bırakmayı deneyenlerin oranı (%73,4)'dır. %8,0'i ise bu bağımlılıktan kurtulmak için destek görmüştür. Nikotin bağımlılarının genel popülasyonuna bakıldığında %55,1'i bu alışkanlığı bırakmayı istemektedir (Sağlık Bakanlığı, 2014).

Türkiye'de nikotin bağımlılığı yaygın olarak ergenlik döneminde ortaya çıkar. Farklı başlama sebepleri olan bireylerde en sık görülen nedenlerden biri lise ve sonrası arkadaş çevresidir. Ülkemizde nikotin bağımlılığı yaygınlığında 2008-2012 seneleri aralığında %31,2 seviyesinden %27,1 seviyesine inmiştir. Bu düşüş her iki cinsiyet grubu için de söz konusudur. Erkeklerde %6,4, kadınlarda ise %2,1 düşüş kaydedilmiştir. Kadınlarda erkeklere oranla eğitim seviyesi yükseldikçe nikotin bağımlılığı daha sık görülmektedir (Küresel Yetişkin Tütün Araştırması 2010; Küresel Yetişkin Tütün Araştırması 2012).

Yapılan araştırmalarda bazı meslek gruplarında nikotin bağımlılığı oranı normalden yüksek çıkmıştır. Bunlardan uzun yol şoförlerinde %74,3, polis ve basın mensuplarında ise sigara içme oranı ortalama %66 çıkmıştır (Bilir ve Yıldız, 2003).

2.6 Sigaraya Başlama Nedenleri

Sigara kullanmaya başlamanın çok farklı sebepleri vardır. Genelde ergenlik döneminde günlük birkaç tane ile başlayan bu bağımlılık bir süre sonra karşı konulamaz bir hal almaktadır. Hayatta karşılaşılan problemlerin bireyin gözünde büyütülmesi ve

hayatını olumsuz etkilemesi, en önemli sosyal destek olan aile bireylerinden yeterli desteği görememek, stres ve gelecek kaygısı hakkında anksiyete yaşaması, anlık rahatlama sağlaması amacıyla sigara denenmektedir (Koca, 2015).

Yapılan bir araştırma nikotin bağımlılığı dürtüsellik, dışadönüklük, risk alma, monotonluktan kaçınma, heyecan arama, ve yenilik arayışı gibi çok farklı kişilik özellikleriyle bağlantılı olduğu belirtilmiştir (Mitchell, 1999).

Çalışmalarda ulaşılan sonuç göstermiştir ki; nikotin bağımlılığının başlangıç yaşı %80-90 düzeyinde henüz 18 yaşını doldurmamış kişilerde ortaya çıkar (Sayan vd.,2009). Ergenlik ve ilk yetişkinlik yaşları nikotin bağımlılığına yakalanma riskinin en yoğun zamanlarıdır. Bireylerde benlik oluşumu ve riskli eylemlerin olabildiği bu çağlarda sigara kullanımının ilk aşamaları gerçekleşmektedir (Akfert vd., 2009).

Nikotin bağımlılığına sebep olan en mühim faktörlerden biri arkadaşlardır. Bireylerin ergenlik çağında sigara kullanmasının bir sebebi de bir arkadaş grubuna ait olma isteğidir (Alexander et al., 2001). Ayrıca sosyal kabul görme, yalnızlık ve merak nikotin bağımlılığına sebep olan en önemli risk faktörleridir (Akfert vd., 2009).

Doğan ve Ulukol (2010) sigara kullanmaya neden olarak; stres, sigaraya ilginin olması, arkadaş ortamı, genetik faktörlerin olduğunu vurgulamaktadırlar. Anne babanın nikotin bağımlısı olması da sigaraya başlamanın en temel nedenlerindendir. Ailenin maddi durumunun yetersiz olması da nikotin bağımlılığına zemin hazırlayan diğer bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Azevedo, Machado and Barros, 1999).

Diğer bir çalışmada bireylerin ergenlik çağlarında nikotin bağımlısı olmalarına neden olan faktörler şu şekilde sıralanmıştır; aile üyelerinin davranışları, akranların etkisi, merak, popüler görünmek, stresle başa çıkmak. Bunun yanında sigara satış fiyatlarının artması kullanımı düşüren bir etkidir (Özcebe, 2008).

2.6.1 Stresle Baş Etme

Stres; bireylerin var olduğu sürece dönemsel ya da sürekli olarak yaşadığı ve mücadele etmesi kimi zaman zor olan bir durumdur. Kişiler strese maruz kaldığında o stres faktörüne karşı savunmaya geçerler. Stresle mücadele etme bireyi zorlayan bir süreçtir (Baltaş. 2004).

Araştırmacılar stresle mücadeleyi birden çok alt başlıkta açıklamışlardır. Sorun temelli mücadele ve stres durumunda negatif duyguların seviyesini düşürme odaklı şeklinde 2 ayrı başlıkta incelerler (Folkman and Lazarus, 1980).

Cinsiyet farkı olmaksızın ekstra bir seviyede strese maruz kalmak, sigaranın rahatlatıcı bir madde olarak algılanması sebebiyle bu bağımlılığın başlamasına sebebiyet vermiş ve sonrasında da sürdürülmesiyle bağlantısı gözlemlenmiştir. Kimi araştırmalarda ergenlik döneminde sigara kanalıyla nikotin alımının kişinin stresli yaşantılarıyla mücadelede edebilmek adına ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır (Koval,1999).

Geçmişe yönelik stres yaşantısı sorgulandığında sigara bağımlısı kişilerin bağımlı olmayan kişilere göre strese maruz kalma süre ve şiddetleri daha fazladır (Koval, 2000).

2.6.2 Arkadaş Etkisi

Nikotin bağımlılığının başlangıç dönemi kişiden kişiye farklılık gösterir. Bu bağımlılığa en sık rastlanılan zaman ergenlik dönemi olarak saptanmıştır. Lise dönemi ve özellikle başları nikotin bağımlılığının en sık görüldüğü zamanlardır. Bu süreç bağımlılığın başlangıcı ve belki de hayat boyu sürmesi açısından çok önemli bir virajdır. Yapılan bir çalışmada nikotin bağımlılığının sebeplerinden en mühim olanları olarak arkadaş baskısı ve kişinin aile üyelerinde sigara kullananların mevcut olmasını risk faktörü olarak belirtmişlerdir. Sık görüşülen ve arada güçlü bir bağ bulunan ya da özenilen arkadaşların nikotin bağımlısı olması, o çevrede kabul görme arzusu ve bireyin sigara içmeye zorlandığı ortamlarda nikotin bağımlısı olma ihtimali yüksektir (Çalışkan, 2015).

Arkadaş ortamında nikotin bağımlısı kişilerin mevcudiyeti, o ortamda kabul görmek ve kendini kanıtlamak amacıyla bireyin kendisi de sigara içerek bu bağımlılığa adım atabilmektedir. Lise döneminin sonrasında bireylerin yetişkinliğe atım atması ve buna bağlı olarak aile etkisinin eskisinden daha az olması, ekonomik olarak elde ettikleri gelirin artması, kişiye göre nikotin bağımlısı olmasının önündeki engelin kalkması olarak yorumlanabilmektedir. Araştırmalar bize göstermiştir ki; nikotine bağımlılık noktasında akranların etkisi, aile bireylerine göre önemli ölçüde daha fazladır

(Bilgiç, 2016). Ayrıca erkeklerin arkadaş ortamından daha fazla etkilenmekte olduğu gözlemlenmiştir (Kriegler et al. 1994).

Akran çevresi tütün kullanımına sebep olabilecek kadar güçlü bir etkiye sahiptir. Arkadaş grubunda sigara kullananların olması, gençlerin grup içerisinde kabul görmelerini sağlayabilmek için sigara başladıkları ya da ısrarlara boyun eğerek sigara kullandıkları ifade edilmektedir (Er, 2003; Özcebe, 2009).

2.6.3 Yalnızlık

Ergenler için sigara kullanmak ilk etapta rahatlama ve sorunlardan sıyrılma, yalnızlığa karşı dirayetli olma amacındayken daha sonraları bu durum sürmekte ve bu davranıştan hoşlanılıp zevk alınmaya başlandığı düşünülmektedir (Gürsoy, 2003).

Duygusal olarak eksik, çaresiz ve yalnız hisseden bireyler nikotin ve alkol bağımlılığına karşı daha savunmasız kalmaktadırlar (Hawkley, 2003).

Araştırmalarda nikotin bağımlılığının temel nedenlerinden biri olarak yalnızlığın da olduğu belirlenmiştir (Baran, 2014).

Genç bireylerin önemli bir kısmında ergenlik çağında gelişen farklı hislerden dolayı azda olsa yalnızlık duygusu görülmekte ve bununla mücadele edebilmek maksadıyla nikotin bağımlılığı sürecinin içerisine girebilmektedirler (Yazıcı, 2005).

Araştırmalar bu nikotin bağımlılığına sebep olarak yalnız hisseden bireylerin, yalnızlığın kendisine verdiği olumsuz duyguyu azaltmak amacıyla bu yola başvurulduğunu göstermiştir (İnanç, 2015).

2.6.4 Ailevi Risk Faktörleri

Çocuklarda nikotin bağımlılığının oluşmasında ebeveynlerinin tutumu, kendisiyle olan ilişkisinin sağlıklı olması neden olabilmektedir (Darling and Cumsille, 2003).

Kişinin ileride sigara kullanması ihtimalinde, aile bireylerinin nikotin bağımlısı olması ciddi bir risk faktörüdür. Çalışmalarda henüz 9-12 yaş aralığında sigara kullanımının görüldüğü saptanmıştır (Kılıç ve Ek, 2006).

Sigara bağımlılığında ailevi nedenlerden başlıcaları; anne-babanın evlatlarına yanlış davranış şekli, tavrı, çocuklarına zaman ayırmaması ve sorumsuz davranması, özellikle ergenlerin gerek ev dışında gerek okul ortamında gerekse sosyal medyada hiçbir şekilde ya da yeterli derecede denetlenmemesi. Bunun yanında ailenin üye sayısının fazla olması, maddi açıdan zorluklar, anne babanın eğitim seviyesinin yetersizliği, aile içi şiddet ya da ebeveynlerin ayrı olması, anne ya da babanın kaybı, hanede intizam ve düzenin yokluğu en çok karşılaşılan ailesel nedenli sigaraya başlama sebepleridir (Çalışkan, 2015).

Genellikle otoriter olan ve çocuklarıyla çatışma yaşayan anne babanın çocuklarında bu bağımlılık görülebilmektedir (Simons-Morton, 2004). Ebeveynlerin eğitim düzeyi yüksek olması, çocukların nikotin bağımlısı olmasını az da olsa azaltan bir sebeptir (Mistry, Vandewater, Huston and McLoyd, 2002).

2.7.SALDIRGANLIK

Saldırganlık kavramını açıklayan fazlaca tanım cümlesiyle karşılaşılmaktadır. Fakat bu açıklamalar ortak bir zeminde buluşmamakta ve bazıları ciddi oranda farklılık göstermektedir (Hogo and Vaughan, 2006).

Saldırganlık deyince akla çoğunlukla soğukkanlı, bu saldırganlık davranışını yapmayı aklına koyan ve bu davranışı yapmada hiçbir engel tanımayan bir insan gelmektedir (Denson, DeWall and Finkel, 2012). Bu düşüncenin doğruluk payı pek yoktur. İnsanlar sosyal canlılardır ve bu sosyal etkileşimler zaman zaman saldırganlık davranışının ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Saldırgan eylemler psikolojinin yoğun bir şekilde çalışmalar yaptığı, bu davranışın nedenlerini, önlenmesine ilişkin nedenlerin araştırıldığı bir sorundur (Yükselgün,2008).

İnsanlar saldırgan davranışları geçmişteki hayatlarından deneyimleyerek ya da taklit ederek öğrenmişlerdir. Bandura (1977) İnsanlık tarihine bakıldığında insanların hayatlarını idame ettirebilmeleri için saldırganlığa sıklıkla başvurdukları görülmektedir. Saldırganlık davranışı kişilik özelliklerine göre farklılık gösterir. Aynı hayat şartlarında yetişmiş olsa bile bireylerin göstermiş oldukları saldırganlık seviyesi aynı değildir (Baron and Richardson, 1994; Kurtyılmaz, 2005).

Bireylerin sıkça yaptığı ya da maruz kaldığı, sosyal bir kavram olarak karşımıza çıkan saldırganlık (Coie, Cillessen, Dodge, Hubbard, Schwartz, Lemerise and Bateman, 1999), genellikle ayrıntılı ve karışık davranışlardan oluşmaktadır (Monks, Palermi, Ortega and Costabile, 2011).

Saldırganlık yapan ya da saldırganlığa uğrayan kişiler bu eylemden dolayı ruh ve beden sağlıklarında bozulma yaşayabilmektedirler (Açıkgöz ve Özbaş Gençarslan, 2019). Saldırganlık hayvanlarda ve insanlarda doğuştan vardır (Yörükoğlu, 2004).

Breuer ve Crano saldırganlık davranışını iki başlık altında incelemişlerdir. Araçsal ve düşmanca saldırganlık. Belirli bir hedefle diğer bireylere zarar vermek için yapılan eylemler araçsal saldırganlık olarak tanımlanır. Arzu edilen hedefe varmak amacıyla araç olarak yapılır. Düşmanca saldırganlık ise karşıdaki bireye hiddetle ve yaralama gayesiyle saldırmaktır (Brewer and Crano, 1994; Bilgi, 2005). Fakat bunun pek doğru olduğu söylenemez. Her yerde ve her yaşam ortamında saldırganlıkla karşılaşılabilir. Aile üyeleri ya da sosyal arkadaş ortamında bir anlaşmazlık saldırganlıkla sonuçlanabilir (Amjad, Anjum, Ghazal and Skinner, 2018).

Saldırganlık kavramını tanımlayan Martin; fiziksel veya sözel bir şekilde bireyi incitmeyi veya yaralamayı amaçlayan bir eylem olduğunu belirtmiştir (Aydın, 2019) Buss ise tanımlamasında saldırganlığı 3 farklı kısımda incelemiştir. Bunlar; fiziksel-sözel saldırganlık, hareketli-hareketsiz(aktif-pasif) saldırganlık, direkt- dolaylı saldırganlıktır (Bacıoğlu ve Özdemir, 2012).

Deaux ve arkadaşları saldırganlığı farklı bir şekilde açıklamışlardır. İnsan veya insan dışında canlı bir varlığa olumsuz düşüncelerle hasar verme gayesinde yapılan eylemlerdir. Cinsiyet noktasında bakılırsa erkeklerin kadınlara oranla küçük yaşlardan itibaren daha çok fiziksel saldırganlık eylemleri görülmektedir. Kadınlar fiziksel saldırganlık gibi doğrudan bir saldırganlık davranışına çok fazla dahil olmasalar bile direkt olmayan yollarla saldırganlık gerçekleştirirler. Bunun esas nedeninin kültürümüzde kadınların küçüklükten itibaren “hanımefendi, narin” gibi söylemlerle büyümesinin tesiri olduğu varsayılmaktadır (Tuzgöl, 1998).

Bir diğerk tanımda saldırganlık; sonucu büyük ihtimalle kötü olan, gündelik yaşantımızda kesinlikle birebir yaşadığımız ya da şahit olduğumuz davranışlar olarak belirtilmiştir (Kurtyılmaz, 2005).

2.8. Saldırganlığı Etkileyen Faktörler

Yapılan çalışmada saldırganlığın temel nedenleri olarak, bireyin kişiliğı, maddi durumu, arkadaş ortamı, zeka seviyesi ve yaşadığı bölgenin kültürü sıralanmıştır (Yıldız, 2004). Bunların yanı sıra saldırganlık davranışının oluşmasına zemin hazırlayan başka unsurlar da vardır:

- 1.Fazla miktarda zarar verme arzusu
2. Tehdit etme
- 3.Yaralanmaya neden olacak aletlere kolay ulaşabilme
- 4.Öfke
5. Şiddet içerikli olaylara şahit olmaktan haz duyma
6. Merhamet duygusunun az ya da yetersiz olması.
7. Çocukluk çağı tramvaları
8. Ebeveyn ve aile üyelerinin ilgisiz davranışları
9. Genel düşmanlık duygusu
10. Çalışma ortamında odaklanma sorunu
11. Hedeflere ulaşamama
12. Eğitim düzeyinin düşük olması
13. Genetik faktörler
14. Sosyal çevre
15. Sosyal, görsel medya
16. Sosyal sınıf farklılıkları
17. Maddi sorunlar

18. Hayal kırıklıkları

19. Kadınların regl süreçleri

20. Duygusal bir kişilik yapısına sahip olmak gibi faktörler söylenebilir (Şahin, 2003).

Saldırganlığa ailevi nedenlerin de büyük etkisi olabilmektedir. Ebeveynlerin yaşları, ebeveynlerin eğitim düzeyi, anne-babanın mesleği, ailede kaçınıcı çocuk olduğu, ailede hastalık varlığı, ailede herhangi bir madde bağımlılığı, aile içinde söz hakkı tanınma durumu, çocuğa verilen ceza sıklığı ve biçimi etkileyebilmektedir (Dogra, Das Gupta and Leighton, 2009).

Aile bireylerinin dışladığı ya da az miktarda sevgi sunduğu çocuklar saldırganlığa meyillenmektedir (Alpar, 2006). Çok rahat yetiştirilen çocuklarda ilerde saldırganlık bakımından riskli olabilirler. Yapılan çalışmalara bakıldığında çocuklarını çok fazla gözlem altında tutan aileler çocuklarının suç işleme oranını azaltmaktadır (Feshbach, 1991). Aile bireylerinde hapse girmiş kişilerin olması da çocuklarda saldırganlığı arttırabilmektedir (Erdoğan, 2005).

Saldırgan davranışlarda en önemli dönemler ergenlik ve hemen sonrasındaki yetişkinliğe ilk adımın atıldığı yaşlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde her iki cinsiyet grubunda da en yoğun suç işleme aralığı 15-30 olarak görülmüştür (Fiske, Gilbert and Lindzey, 2010). Ülkemizde yine A.B.D.'ye benzer bir oranla cezaevine en çok girenlerin yaş aralığı 15-34 şeklindedir.

Saldırganlığı etkileyen bir diğer faktör cinsiyettir. Aile içinde sözlü olmayan iletişimle çocuklar nasıl davranması gerektiğini öğrenirler (Sears, 1946). Birey hangi cinsiyette doğarsa o cinsiyete ait davranış biçimlerini özümser. Bu özümseme ebeveynlerden başlar. Erkekler baba, kızlar ise anneyi örnek alır genel olarak. Kızlar ve erkekler arasındaki saldırganlığın dışa vurumu arasındaki farkı incelediğimizde; erkeklerin fiziksel olarak gösterme eğilimi daha yüksektir. Toplumun da dayattığı 'erkeklik' kavramı bunu gerektirmiştir (Campbell, 1993).

Kronik rahatsızlıklar sebebiyle çocuklara bazı davranışlarında engel olunabilmekte ve bunun sonucunda çocukta saldırganlığa yol açabilmektedir. İyileşme döneminde acı çekilmesi, sürekli sağlık kuruluşlarına gidip gelmek, ilerisi için risk faktörü oluşturduğu saptanmıştır (Nelms, 1989).

2.9. Saldırganlık Ve Cinsiyet Faktörü

Saldırganlık geçmişte ve günümüzde cinsiyetler arasında farklılık göstermiştir. Batı kültüründe yetişen çocuklara bakıldığında erkeklerin fiziksel, kızların ise daha çok sözel saldırganlık uyguladıkları gözlemlenmiştir (Hetherington and Parke, 1986; Wenar, 1994). Yapılan çalışmada kadınların kimi olaylar karşısında fiziksel şiddete başvurabildiklerini ama genellikle sözel şiddeti kullandıkları gözlemlenmiş olup, bu sözel şiddetin küfür ağırlıklı olduğu saptanmıştır. Örnek Afrika'daki kabileler bilhassa kızlar ilerde güçlü durabilsin, ezilmesin diye saldırgan bir şekilde büyütülmektedir (Teber, 1990).

Çağımızda saldırganlığı içselleştirip topluma mal eden erkeklerdir. Bunun sonucunda saldırganlık, rekabet gibi bazı etiketler erkeklerle bağdaştırılmaktadır (Bandura, Ross and Ross, 1961). Çalışmalarda genel popülasyonda ataerkil bir yapı olduğu, babaların baskıcı kişiliklerinin aileyi ve dolayısıyla çocukları etkilediği görülmüştür (Bradburn, 1963).

Saldırganlık davranışında erkeklerin kadınlara göre dış dünyanın etkisinde kalma oranı daha yüksektir (Comstock et al., 1978). Böylelikle erkekler saldırganlık davranışlarını direkt olarak eyleme dönüştürürken kadın ise daha çok dolaylı bir yol tercih etmektedir. (Bjorkqvist, 1994). Sosyal öğrenme kuramı bu durumu onaylamaktadır (Bandura, 1965: 1973; Bandura, Ross and Ross, 1963a; 1963b). Farklı bir çalışmadaki araştırmacılara göre kadınları saldırganlığa iten bir başka neden; stres ve kendilik kontrolünün elinden gitmesidir. Erkekler genellikle ötekini kontrol altına almak ve özsaygı-güven maksadıyla saldırgan eylemlerde bulunurlar. Erkekler saldırgan eylemlerin ardından kadınlara göre daha az suçluluk duygusuna sahip olurlar (Campbell and Muncer 1994).

Öğrenciler üzerinden yapılan bir çalışmada sözel saldırganlık, cinsiyetle herhangi bir değişim yaşamamıştır fakat fiziksel saldırganlık erkeklerde daha sık rastlanmıştır (Scharf, 2000).

2.10. Saldırganlık Türleri

Saldırganlık kavramı temel olarak fiziksel ve sözel saldırganlık tanımlamaları altında araştırılmaktadır (Önder ve Dilbaz, 1994). Yapılan çalışmada fiziksel

saldırganlık; bireylerin vücut bütünlüğüne dışarıdan gelen bir saldırı olarak görülmekte ve bireyin hayatına, özgürlüğüne tehdit oluşturulduğu vurgulanmaktadır (Ünsal, 1996).

Saldırganlığın ne şekilde eyleme geçildiğine, gayesinden bağımsız gruplaştıran modellerde mevcuttur (Ramirez ve Andreu, 2003). Bu gruplandırma iki ana kısımdan oluşmaktadır; fiziksel ve sözel saldırganlık (Björkqvist, 1994). Saldırganlığın bu ana iki grubu dışında araştırmacılar öfke ve düşmanlık başlığı altında da gruplar eklemişlerdir (Buss and Perry, 1992).

Saldırganlık birden fazla boyutta kendini gösterebilir. Bunlar fiziksel ya da duygusal olarak karşımıza çıkabilir (Fletcher and Milton, 2007). Fiziksel saldırganlık bu alandaki araştırmaların sıklıkla üzerinde durulduğu bir etkenken, sözel saldırganlık genel olarak göz ardı edilmektedir (Potter et. al., 1995). Sözel saldırganlık; öfkeyi sözel olarak ortaya çıkarmak olarak tanımlanmaktadır. Alay etme, ilk-ortaöğretimde daha sık karşılaşılan lakap takma sözel saldırganlığın en bariz örnekleridir (Wenar, 1994). Fiziksel saldırganlığa neden olan faktörlerden biri olarak da sözel saldırganlığı söyleyebiliriz.

Cüceloğlu (2000) gizliden bir alayın ya da karşısındaki insanın aşağılanması da öfkenin dışavurumu ve saldırganlığın bir türü olarak belirtmiştir. Günlük yaşantımızda sürekli karşılaşılabileceğimiz sözel ve ya fiziksel saldırganlıklarla hayatımız bir nevi kuşatmada diyebiliriz.

Saldırganlıkla ilgili araştırılan farklı bir sınıflama da yapılan çalışmalarda değişik boyutlarıyla ele alınan; dolaylı, (Lagerspetz et. al., 1988) ilişkisel, (Grotmeter and Crick, 1996) ve sosyal (Cairns et. al., 1989) saldırganlıktır. Saldırganlık şekli birilerini kullanarak zararlı olma davranışı biçiminde de görülür. Dolaylı, ilişkisel ve sosyal biçimleriyle incelenen bu kavramlar farklılık göstermektedir (Archer, 2001). Bu saldırganlık fiziksel olarak eyleme dönüşen saldırganlık kadar tehlikelidir (Paquette and Underwood, 1999). Dolaylı saldırganlık incelendiğinde saldırıyı yapan kişinin özelliği bilinmezdir. İlişkisel saldırganlık; yakın arkadaşlık gibi ilişkilerde açık ya da örtük görülebilmektedir. Nadir olarak görülen sosyal saldırganlık ise sosyal gruplarda olabilir. İlişkisel saldırganlık olarak tanımlanan kavramda kadınların erkeklere oranla daha sık kullandıkları bir saldırganlık türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna dedikodu yayma örnek olarak verilebilir (Grotmeter and Crick 1996; Crick et. al., 1997).

Yapılan çalışmalara bakıldığında bireylerin mesleklerinin, kişinin saldırganlık seviyesi ya da türünde farklılığa neden olduğu görülmektedir. Çoğunlukla güce yönelik meslek gruplarında çalışan bireylerin saldırgan eylemlere daha yatkın oldukları görülmüştür. Seçilen ya da yapılan meslek saldırganlığa yatkınlığın bir sebebi ya da neticesi olabilir. Bireylerin genellikle yaşamlarını sürdürdükleri mekanlar da saldırganlık eğilimleri ile bağlantılı olabilir (Brewer and Crano, 1994).

Yapılan çalışmalarda araştırmacılar bilinenlerin dışında saldırganlık çeşitlerini incelemişlerdir. Bunlar; araç olarak kullanılan saldırganlık, psikolojik saldırganlık, sosyal rol şeklinde görülen saldırganlık, özgeci saldırganlık şeklinde belirtilmiştir (Hasta ve Gürel, 2013).

2.10.1 Fiziksel Saldırganlık

Saldırganlık, genel olarak fiziksel ve sözel saldırganlık olmak üzere iki kavram üzerinden incelenmiştir. Saldırganlık kavramını duyunca diğer saldırganlık türlerine de günlük yaşantımızda sık rastlamamıza rağmen ilk akla gelen fiziksel saldırganlıktır. Fiziksel bir şekilde karşıdaki nesneye zarar verme amacı taşıyan eylemler bu başlık altında incelenmektedir (Yavuzer ve Karataş, 2013).

Bu saldırganlık türü cinsiyet ile fazlaca ilişkilendirilmekte ve genel olarak erkeklerin yaptığı varsayılmaktadır. Fiziksel saldırganlık olgusu diğer saldırganlık türlerini içine almamaktadır (Bosson, Vandello, Burnaford, Weaver and Wasti, 2009). Aynı zamanda saldırgan eylemlerin tamamı fiziksel bir şekilde ifade edilme zorunluluğu yoktur (Thomson, Bozgunov, Psederska and Vassileva, 2019).

Kantemr'n fiziksel saldırganlığa verdiği rnekler (Kantemr Köse, 2018).

- Bir nesne fırlatmak
- İtmek, sarsmak
- Yumruk, tokat atmak
- Tekme atmak
- Tkrmek
- Bir cisimle vurmak
- Kesici-delici aletler kullanma

2.10.2 Sözel Saldırganlık

Sözel saldırganlık sözlü bir şekilde ve genel itibariyle ötekiyle alay etme, hakaret etme biçiminde yapılan bir saldırganlık türüdür (Tuzgöl, 1998).

Sözel saldırganlık fiziksel saldırganlık düzeyinde etki göstermektedir. Sözel saldırganlık daha sık yapılmakta ve kişinin yaşantısında daha sık karşı karşıya geldiği türlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözel saldırganlığın ortaya çıkış sebebi araştırıldığında kişinin kendini anlatamadığı durumlarda zorlantıdan kaynaklı göstermiş oldukları daha kolay bir eylem türüdür (Yılmaz ve Mercan, 2016).

Fiziksel saldırganlıkta amaçlandığı gibi bu saldırganlık türünde de gaye zarar vermektir. Ancak bu saldırganlık biçiminde fiziksel bir davranış sergilemeden sadece sözlü bir şekilde yapılmaktadır (Yalın, 2018). Kayhan yaptığı çalışmada bu saldırganlık türünün amacının kişinin psikolojisine zarar vermek olduğunu belirterek, sözel saldırganlığa şu örnekleri vermiştir (Kayhan, 2017).

- Tehdit
- Lakap takma
- Aşağılama
- Dalga geçme
- Fiziksel kusurlar hakkında konuşma
- Bağırma
- Rahatsız edecek yazılar gönderip tehdit etmek
- Hakaret etme (Vissing, Straus, Gelles and Harrop, 1991) .

2.10.3. Düşmanlık

Düşmanlık, kişinin öteki kişiye karşı oluşturduğu, düşünce olarak negatif bir zeminde olan yaklaşımdır (Demirtaş Madran, 2013).

Bireyin iyi olmayan düşünceyle ve zarar verme maksadıyla yaptığı eylemler ‘düşmanca saldırganlık’ olarak tanımlanır. Düşmanca saldırganlık hem kanunen hem de halk içinde kabul görmemektedir. Gaye diğer kişiyi zarara uğratmaktır. Bir spor müsabakasında karşı takım oyuncusuna zarar verme maksadıyla vurma da saldırganca bir tavidir (Kırkbir, 2014).

Kaleli düşmanlığı; “kişinin algıları, düşünceleri, tahlil etmeleri neticesinde ötekilerine karşı kaybettiği güven duygusuyla beraber şüphelenmesi, bundan dolayı ötekine nefret duyması, onlara zarar verme arzusunda olmaları” şeklinde tanımlamıştır (Kaleli, 2016).

Düşmanlık duygusu başka bireylere haset duyma ve başkalarının sahip olduklarını hazmedememe gibi durumlardan oluşur (Aytekin, 2015). Önen ise düşmanlığı “bireyin ötekinden hoşnut olmama hissini var eden ve ötekini kötü bir şekilde görmesine sebep olan tutum” şeklinde tanımlamıştır (Önen, 2009).

2.10.4. Öfke

Öfke insanoğlunun en temel duygularından biridir. Belli bir frekansın üstüne çıkmadığı müddetçe kişiye fayda sağlamakta fakat yüksek düzeyde yaşandığı ve direkt olarak gösterildiği zamanlarda öfke sahibine ve çevresindekilere zarar verebilmektedir (Balkaya ve Şahin, 2003).

Madlovv’un çalışmasında fiziksel ve sözel saldırganlık gibi bireyin karşısındakine zarar verme amacı taşıyan davranışlar öfkenin direkt emaresi olarak gözlemlenebilir (Madlovv, 1972).

Soykan öfkenin “aç olan arzulara, beklenmedik neticelere ya da eksik kalmış karşılanmayan isteklere karşı meydana gelen bir tepki olduğunu belirtmiştir (Soykan, 2003). Öfke saldırganlık haline bürünürse ciddi yaralanmalara hatta ölümlere neden olabilmektedir (Şahin, 2006).

Öfke duygusunun oluşmasında, kişilerarası ilişkiye dair çok fazla problemin ve bu problemleri halletmede yetersiz kalmanın önemli bir etken olduğu vurgulanmaktadır. Bireyin kendini öfkeden muhafaza etmeyi ve var olan öfkenin seviyesini düşürmeyi amaçlayan birtakım yaklaşımlar vardır. Bunlar, etkili iletişim yollarını öğrenmek, atılğan eylemlerin edinilmesi, sosyal çevrenin yardımına başvurma, empati yapma, duygusal kontrolün yükseltilmesidir (Lerner, 1985).

3.YÖNTEM VE GEREÇ

Bu kısımda araştırmanın modeli, araştırma evreni, araştırma örnekleme, bilgi elde etme araçları ve bu bilgilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel metot ve teknikler belirtilmiştir.

Ayrıca katılımcılara demografik form, Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği verilerek nikotin bağımlılığının saldırganlığa ve cinsiyete etkisi incelenip, açıklanacaktır.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 18-25 yaş aralığında bireylerin nikotin bağımlılığının saldırganlık ve cinsiyet düzeyine etkisinin saptanmasını hedefleyen tarama yöntemi ile yapılmış nicel bir çalışmadır.

3.2.Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni Türkiye'nin farklı bölgelerinde ikamet eden rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş 18-25 yaş aralığında nikotin bağımlısı kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Bu evren içinden ulaşılan 200 katılımcının nikotin bağımlılık seviyesi tespit edilmiş, bunun cinsiyet ve saldırganlığa etkisi incelenmiştir.

3.2.1. Dahil Olma Ölçütleri

- 18-25 yaş aralığında olmak
- Nikotin bağımlısı olmak
- Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden kadın ve erkekler

3.2.2.Dışlama Ölçütleri

- 18 yaşından küçük ya da 25 yaşından büyük olmak
- Nikotin bağımlısı olmamak

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri hazırlanan anket aracılığı ile toplanmıştır.. Araştırmaya katılım bireylere araştırmanın amacını ve gizlilik esasını anlatan bilgilendirilmiş onam formu sunulmuştur. Bahse konu anket aşağıda belirtilen üç ölçüm aracını kapsamakta olup, belirtilen ölçüm araçlarına ilişkin detaylı bilgiler ilgili maddelerde yer almaktadır:

Bu çalışmada verileri toplamak için gönüllük esasına dayalı olarak seçilen 200 kişiye demografik bilgi formu, Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. .

1. Demografik Bilgi Formu
2. Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi
3. Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği

3.3.1 Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya katılan katılımcıların araştırmaya katılım koşullarını sağlayıp sağlamadıklarını belirlemek ve demografik bilgilerini elde etmek amacıyla katılımcılara Ek 1’de belirtilen demografik bilgi formu sunulmuştur. Bu form araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılacak demografik verileri elde etmek için ise cinsiyet, yaş, medeni durum, aylık gelirleri, eğitim durumu, sigaraya başlama yaşı, hanede yaşayan kişi sayısı, yaşama ortamı, yaşadığı yer sorulmuştur. Araştırmada katılımcıların kimliğini tespit edecek sorulardan kaçınılmıştır.

3.3.2 Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi

Bu testin amacı bireyin nikotine ne derecede bağımlı olduğunu belirlemektir. Bağımlılık seviyesini düşük, orta ve yüksek olmak üzere 3 kategoriye ayırmaktadır. Test 6 sorudan oluşmaktadır. 4 soru evet hayır şeklinde ikiye ayrılır 2 şıktan oluşup evet 1 hayır 0 puan olarak hesaplanırken, iki soru 4 şıktan oluşmakta ve 0-3 arası puanlama yapılmaktadır. Ölçek puanı belli bir puanın üzerindeyse yüksek seviyede nikotin bağımlılığını (7 puan ve üstü), 4-6 arasında alınan puanlar orta seviyede nikotin bağımlılığını, 0-3 arasında alınan puanlar ise düşük seviyede nikotin bağımlılığını

işaret etmektedir. Bu testin Türkçede geçerlik ve güvenirlik ile ilgili çalışması 2004 senesinde yapılmıştır.

3.3.3 Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ)

Buss Perry saldırganlık ölçeği fiziksel saldırganlığı, sözel saldırganlığı, düşmanlığı ve öfke seviyesini belirlemek maksadıyla 1992 senesinde geliştirilmiştir.

Ölçek toplamda 29 sorudan ve 4 alt testten meydana gelmektedir. Ölçeğin tümü için bulunan Cronbach-Alfa katsayısı 0,85; total skor için bulunan test-tekrar test güvenirlik (Pearson korelasyon) katsayısı 0,97; ölçüt geçerliği için bulunan korelasyon katsayısı ise 0,49 olarak saptanmış ve ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu vurgulanmıştır.

Türkçeye uyarlaması Demirtaş Madran (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçekte var olan maddeler “5’li Likert Tipi Ölçek” formundadır. Bu ölçekte 29 madde ve 4 alt boyut vardır. Bunlar fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık ve sözel saldırganlıktır. Alt boyutlarına ve onları belirleyen sorulara bakıldığında aşağıdaki gibidir;

- Fiziksel Saldırganlık (2., 5., 8., 11., 13., 16., 22., 25., 29. sorular);
- Düşmanlık (3., 7., 10., 15., 17., 20., 24., 26., sorular);
- Öfke (1., 9., 12., 18., 19., 23., 28. sorular);
- Sözel Saldırganlık (4., 6., 14., 21., 27. sorular)

3.4 Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada SPSS 24.0 sürümü kullanılmıştır. Katılımcıların sosyodemografik değişkenlerinin dağılımlarının belirlenmesi amacıyla betimsel istatistikler yapılmıştır. Verilerin normallik testi ile normal dağılıma uyup uymadığı belirlenmiş ve verilerin Shapiro Wilk ya da Kolmogorov Smirnov değerlerine bakıldığında normal dağılıma uymadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda tüm testler nonparametrik testlerden seçilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeklerin birbirleri ile olan ilişkilerine yönelik Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Son olarak ise demografik değişkenler ile ölçeklerin karşılaştırılmasında Mann Whitney U Testi ile Kruskal Wallis Testi uygulanarak anlamlılıklar değerlendirilmiştir.

4.BULGULAR

Tablo 1. Katılımcılara ait sosyodemografik veriler (N=200)

Demografik değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	92	46,0
Erkek	108	54,0
Toplam	200	100,0
Yaş Grup		
18-21	96	48,0
22-25	104	52,0
Toplam	200	100,0
Gelir durumu		
0-2.500 TL	48	24,0
2.500-5.000 TL	79	39,5
5.000-10.000 TL	46	23,0
>10.000 TL	27	13,5
Toplam	200	100,0
Eğitim		
Ön lisans ve altı	76	38,0
Lisans ve üstü	124	62,0
Toplam	200	100,0
Sigaraya başlama yaşı		
18 yaş ve altı	98	49,0
18 yaş üstü	102	51,0
Toplam	200	100,0
Medeni Durum		
Bekar	110	55,0
Evli	90	45,0
Toplam	200	100,0
Yaşadığı yer		
Büyük şehir	70	30,0
Şehir	50	25,0
İlçe	50	25,0
Köy	30	20,0
Toplam	200	100,0
Yaşam ortamı		
Ebeveyn	80	40,0
Ev arkadaşı	55	27,5
Yalnız	40	20,0
Akraba	25	12,5
Toplam	200	100,0

Tablo 1’de katılımcılara ait sosyodemografik değişkenlerin dağılımı görülmektedir. Katılımcılar cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde %46’sının (n=92) kadın olduğu ve %54’ünün (n=108) ise erkek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcılara ait yaş gruplarındaki veriler incelendiğinde %48’inin (n=96) 18-21 yaş arasında olduğu, %52’sinin (n=104) 22-25 yaş arasında olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların gelir durumları incelendiğinde, %24’ünün (n=48) 0-2.500 TL arası gelire sahip olduğu, %39,5’inin (n=79) 2.500-5.000 TL arası gelire sahip olduğu, %23’ünün (n=46) 5.000-10.000 TL arası gelire sahip olduğu ve %13,5’inin (n=27) ise 10.000 TL üzeri gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, %38’inin (n=76) ön lisans ve altı mezunu olduğu, %62’sinin (n=124) ise lisans ve üstü mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların sigaraya başlama yaşları incelendiğinde, %49’unun (n=98) 18 yaş ve altında sigaraya başladığı, %51’inin (n=102) ise 18 yaş üstünde sigaraya başladığı saptanmıştır.

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde, %55’inin (n=110) bekar olduğu, %45’inin (n=90) ise evli olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların yaşadıkları yerler incelendiğinde, %30’unun (n=70) büyükşehirde , %25’inin (n=50) şehirde, %25’inin (n=50) ilçede ve %20’sinin (n=30) köyde yaşadığı belirlenmiştir.

Katılımcıların yaşam ortamları incelendiğinde, %40’unun (n=80) ebeveyni ile, %27,5’inin (n=55) ev arkadaşı ile , %20’sinin (n=45) yalnız ve %12,5’inin (n=25) akrabasıyla yaşadığı belirlenmiştir.

Tablo 2: Ölçek ve Alt Ölçeklerden Alınan Puanlara Ait Betimsel İstatistikler(N=200)

	Min	Max	Ortalama	Std. Sapma
Fiziksel Saldırganlık	8,00	40,00	22,26	6,39
Düşmanlık	13,00	37,00	24,88	5,35
Öfke	8,00	34,00	20,84	5,76
Sözel saldırganlık	6,00	25,00	15,41	3,22
Fagerström	0,00	10,00	3,04	2,72

Tablo 2’de Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği puanları ve alt boyut puanları, Fagerström Ölçeğinden alınan puanlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir.

Tablo 3: Ölçek ve Alt Ölçeklerinin İlişkilerine Ait Korelasyon Sonuçları

		1	2	3	4	5
1-F. Saldırganlık	r	1				
	r	,418**				
2-Düşmanlık	p	<0,001	1			
	r	,701**	,455**			
3-Öfke	p	<0,001	<0,001	1		
	r	,462**	,300**	,508**		
4-Sözel Saldırganlık	p	<0,001	<0,001	<0,001	1	
	r	,400**	,197**	,206**	,166*	
5-Fagerström	p	<0,001	0,005	0,003	0,019	1

Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır (Spearman korelasyon testi), ** Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır (Spearman korelasyon testi)

Tablo 3’te katılımcılara uygulanan ölçek ve alt ölçeklerden elde edilen skorlar arasındaki ilişkiler spearman korelasyon analizi ile gösterilmiştir.

Bu analize göre, Fagerström Ölçeği toplam puanı ile Buss Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarından “Fiziksel Saldırganlık” ($r=0.400$, $p<0.001$), “Düşmanlık” ($r=0.197$ $p=0.005$), “Öfke” ($r=0.206$ $p=0.003$) ve “Sözel saldırganlık” ($r=0.166$ $p=0.019$) puanları arasında istatistikçe anlamlı pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 4: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort.	Z	p
Fiziksel Saldırganlık	Kadın	92	21,15	-2,121	0.034
	Erkek	108	23,21		
Düşmanlık	Kadın	92	24,50	-1,008	0.313
	Erkek	108	25,20		
Öfke	Kadın	92	21,10	-0,918	0.358
	Erkek	108	20,62		
Sözel saldırganlık	Kadın	92	14,86	-2,302	0.021
	Erkek	108	15,87		
Fagerström Toplam	Kadın	92	2,39	-3,503	<0.001
	Erkek	108	3,60		

Mann Whitney U Test

Tablo 4’ te yer aldığı gibi katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları cinsiyete göre karşılaştırılmıştır. Buss Pery Ölçeği alt boyutlarından “Saldırganlık” ($Z=-2,121$, $p=0,034$) “Sözel saldırganlık” ($Z=-2,302$, $p=0,021$), puanı kadın ve erkekler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermiştir. “ fiziksel saldırganlık” ve “ sözel saldırganlık” puanları kadınlara kıyasla erkeklerde daha yüksek bulunmuştur.

Fagerström ölçeği toplam puanı kadın ve erkekler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermiştir. Fagerström puanları kadınlara kıyasla erkeklerde daha yüksek bulunmuştur. ($Z=-3,503$, $p<0,001$)

Tablo 5: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Yaş Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Yaş	N	Ort.	Z	p
Fiziksel Saldırganlık	18-21	96	23,36	-2,298	0.022
	22-25	104	21,25		
Düşmanlık	18-21	96	26,11	-3,236	0.001
	22-25	104	23,74		
Öfke	18-21	96	22,23	-3,210	0.001
	22-25	104	19,55		
Sözel saldırganlık	18-21	96	16,05	-2,469	0.014
	22-25	104	14,81		
Fagerström Toplam	18-21	96	3,02	-0,132	0.895
	22-25	104	3,06		

Mann Whitney U Test

Tablo 5’ te yer aldığı gibi katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları yaşa göre karşılaştırılmıştır.

Buss Pery Ölçeği alt boyutlarından “Fiziksel Saldırganlık” ($Z=-2,298$, $p=0,022$), “Düşmanlık” ($Z=-3,236$, $p=0,001$), “Öfke” ($Z=-3,210$, $p=0,001$) ve “Sözel saldırganlık” ($Z=-2,469$, $p=0,014$), puanları ile yaş grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. Belirtilen alt ölçek puanları 18-21 yaş arasında 22-25 yaş arasına kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Fagerström ölçeği toplam puanı ile yaş grupları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($Z=-0.132$ $p=0.895$)

Tablo 6: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Eğitim Düzeyi Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Eğitim	N	Ort.	Z	p
Fiziksel Saldırganlık	Ön lisans ve altı	76	23,68	-2,347	0.019
	Lisans ve üstü	124	21,39		
Düşmanlık	Ön lisans ve altı	76	25,77	-1,779	0.075
	Lisans ve üstü	124	24,33		
Öfke	Ön lisans ve altı	76	22,39	-3,139	0.002
	Lisans ve üstü	124	19,89		
Sözel saldırganlık	Ön lisans ve altı	76	16,01	-1,535	0.125
	Lisans ve üstü	124	15,04		
Fagerström Toplam	Ön lisans ve altı	76	3,72	-2,498	0.012
	Lisans ve üstü	124	2,62		

Mann Whitney U Test

Tablo 6’ da yer aldığı gibi katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları eğitim durumuna göre karşılaştırılmıştır.

Buss Pery Ölçeği alt boyutlarından “Fiziksel Saldırganlık” ($Z=-2,347$, $p=0,019$), “Öfke” ($Z=-3,139$, $p=0,002$) puanları ile eğitim durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. “Fiziksel Saldırganlık” ve “öfke” puanları ön lisans ve altında lisans ve üstüne kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Fagerström ölçeği toplam puanı ile eğitim durumları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($Z=-2.498$ $p=0.012$). Fagerström puanı ön lisans ve altında lisans ve üstüne kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Sigaraya Başlama Yaşı Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Sigaraya başlama yaşı	N	Ort.	Z	p
Fiziksel Saldırganlık	18 yaş ve altı	98	22,62	-0,624	0.533
	18 yaş üstü	102	21,92		
Düşmanlık	18 yaş ve altı	98	25,15	-0,776	0.438
	18 yaş üstü	102	24,61		
Öfke	18 yaş ve altı	98	20,98	-0,414	0.679
	18 yaş üstü	102	20,70		
Sözel saldırganlık	18 yaş ve altı	98	15,60	-1,018	0.308
	18 yaş üstü	102	15,22		
Fagerström Toplam	18 yaş ve altı	98	3,62	-3,012	0.003
	18 yaş üstü	102	2,49		

Mann Whitney U Test

Tablo 7’ de yer aldığı gibi katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları sigaraya başlama yaşına göre karşılaştırılmıştır.

Buss Pery Ölçeği alt boyutları ile sigaraya başlama yaşı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Fagerström ölçeği toplam puanı ile sigaraya başlama yaşı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($Z=-3.012$ $p=0.003$). Fagerström puanı 18 yaş ve altında sigaraya başlayanlarda 18 yaş üstünde başlayanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 8: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Gelir Durumları Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Gelir	N	Ort.	KV	p
Fiziksel Saldırganlık	0-2.500	48	21,87	0,934	0.817
	2.500-5.000	79	22,32		
	5.000-10.000	46	21,80		
	>10.000	27	23,55		
Düşmanlık	0-2.500	48	25,02	0,683	0.877
	2.500-5.000	79	25,11		
	5.000-10.000	46	24,91		
	>10.000	27	23,88		
Öfke	0-2.500	48	21,10	0,841	0.840
	2.500-5.000	79	21,01		
	5.000-10.000	46	20,15		
	>10.000	27	21,07		
Sözel saldırganlık	0-2.500	48	15,54	5,696	0.127
	2.500-5.000	79	14,96		
	5.000-10.000	46	15,52		
	>10.000	27	16,29		
Fagerström	0-2.500	48	3,22	0,820	0.845
	2.500-5.000	79	2,98		
	5.000-10.000	46	3,08		
	>10.000	27	2,81		

Kruskall Wallis Test

Tablo 8’ te yer aldığı gibi katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları gelir durumlarına göre karşılaştırılmıştır.

Buss Pery Saldırganlık Ölçeği alt boyutları ile gelir durumları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Fagerström ölçeği toplam puanı ile gelir durumları arasında da istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır

Tablo 9: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Medeni Durum Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Medeni Durum	N	Ort.	Z	p
Fiziksel Saldırganlık	Bekar	110	22,22	-0,206	0.837
	Evli	90	22,57		
Düşmanlık	Bekar	110	24,82	-0,134	0.894
	Evli	90	25,33		
Öfke	Bekar	110	20,97	-0,806	0.420
	Evli	90	19,76		
Sözel saldırganlık	Bekar	110	15,34	-0,162	0.871
	Evli	90	15,95		
Fagerström Toplam	Bekar	110	2,96	-1,075	0.282
	Evli	90	3,76		

Mann Whitney U Test

Tablo 9’ da yer aldığı gibi katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları medeni durumlara göre karşılaştırılmıştır. Saldırganlık ölçeği ve alt boyutları ile Fagerström ölçeği toplam puanı ile medeni durum arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 10: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Yaşadıkları Yer Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Yaşadığı Yer	N	Ort.	KV	p
Fiziksel Saldırganlık	Büyük şehir	70	22,18	0,102	0.992
	Şehir	50	22,50		
	İlçe	50	22,92		
	Köy	30	22,00		
Düşmanlık	Büyük şehir	70	24,15	13,816	0.003
	Şehir	50	26,90		
	İlçe	50	29,07		
	Köy	30	26,75		
Öfke	Büyük şehir	70	20,48	8,083	0.044
	Şehir	50	24,10		
	İlçe	50	21,21		
	Köy	30	19,12		
Sözel saldırganlık	Büyük şehir	70	15,40	1,894	0.595
	Şehir	50	14,85		
	İlçe	50	16,35		
	Köy	30	15,25		
Fagerström	Büyük şehir	70	3,07	0,814	0.846
	Şehir	50	2,55		
	İlçe	50	3,50		
	Köy	30	2,87		

Kruskall Wallis Test

Tablo 10’ da yer aldığı gibi katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları yaşadıkları yere göre karşılaştırılmıştır.

Buss Pery Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarından “Düşmanlık” puanları İlçede yaşayanlarda diğer yaşam yerlerine kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (KV=13.816 p=0.003)

Buss Pery Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarından “Öfke” puanları şehirde yaşayanlarda diğer yaşam yerlerine kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (KV=8.083 p=0.044)

Fagerström ölçeği toplam puanı ile yaşam yerleri arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Tablo 10).

Tablo 11: Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Yaşam Ortamı Açısından Karşılaştırılması

Değişkenler	Yaşam ortamı	N	Ort.	KV	p
Fiziksel Saldırganlık	Ebeveyn	80	21,88	3,074	0.380
	Ev arkadaşı	55	23,39		
	Yalnız	40	23,94		
	Akraba	25	22,57		
Düşmanlık	Ebeveyn	80	24,56	3,729	0.292
	Ev arkadaşı	55	25,78		
	Yalnız	40	26,38		
	Akraba	25	24,85		
Öfke	Ebeveyn	80	21,03	1,468	0.690
	Ev arkadaşı	55	20,91		
	Yalnız	40	19,44		
	Akraba	25	20,00		
Sözel saldırganlık	Ebeveyn	80	15,46	0,423	0.935
	Ev arkadaşı	55	15,52		
	Yalnız	40	14,72		
	Akraba	25	15,71		
Fagerström	Ebeveyn	80	2,82	9,424	0.024
	Ev arkadaşı	55	3,69		
	Yalnız	40	4,38		
	Akraba	25	2,28		

Kruskal Wallis Test

Tablo 11’ de yer aldığı gibi katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları yaşam ortamlarına göre karşılaştırılmıştır.

Buss Pery Saldırganlık Ölçeği alt boyutları ile yaşam ortamı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Fagerström ölçeği toplam puanı yaşam ortamı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır (KV=9.424 p=0.024). Fagerström puanları yalnız yaşayanlarda diğer gruplara kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

5.TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

TARTIŞMA

Bu çalışma, nikotin bağımlısı bireylerin saldırganlık ve cinsiyet düzeyi ile arasındaki ilişkiyi genç popülasyonun oluşturduğu 200 gönüllü katılımcı üzerinde incelemeyi amaçlar. Bu amaca uygun bir biçimde nikotin bağımlısı bireyler Fagerström Nikotin Bağımlılığı Testi (FNBT) ile belirlenip Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) ve sosyodemografik bilgilerine verdikleri yanıtlar neticesinde nikotin bağımlılığının saldırganlığa ve cinsiyete etki düzeyi incelenmiştir.

Araştırma örneklemini 18-25 yaş aralığındaki bireylerden oluşmuştur. Bu araştırmada nikotin bağımlısı bireylerin demografik soruları, (cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, sigaraya başlama yaşı, medeni hali , yaşadığı yer, yaşama ortamı) FNBT ve Buss-Perry saldırganlık ölçeğinin sorularına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

İlk olarak bakılan bulgu nikotin bağımlısı bireylerin bağımlılık düzeyleri ile saldırganlık arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu analize göre, Fagerström Ölçeği toplam puanı ile Buss Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarından “Fiziksel Saldırganlık”, “Düşmanlık”, “Öfke” ve “Sözel saldırganlık” puanları arasında istatistikçe anlamlı pozitif bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuca bakıldığında nikotin bağımlılığı düzeyi arttıkça saldırganlık düzeyi de doğru oranda artmaktadır. Bu bulgu araştırmanın ‘Nikotin bağımlılık düzeyi ile saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.’ Hipotezinin doğru olduğunu göstermektedir. Hassenbeig’in 2013 yılında yaptığı çalışma neticesinde stres altında bulunan bireylerin bu stresle mücadele etmek için sigaraya yöneldiği çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Nikotin bağımlılık seviyesinin cinsiyet bağlamında karşılaştırılmasına bakacak olursak erkeklerde nikotin bağımlılık seviyesinin daha yüksek olduğu sonucu karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bu veri çalışmanın ‘Erkeklerde nikotin bağımlılığı düzeyi kadınlardan yüksektir’ hipotezini doğrular niteliktedir. Literatür incelendiğinde çalışmamızın bulgularını destekleyici başka araştırmaların da yapılmış olduğu görülmektedir. Özmen, Aker, Sağduyu, Boratav, Ögel, Tamar, 2003 senesinde yaptıkları çalışmada sigara içme oranının erkelerde belirgin bir şekilde daha çok

olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın genelinde katılımcıların cinsiyet değişkenine göre 92 kişisi kadın, 108 kişi erkek olarak dağılım göstermektedir. (Tablo 1). Bigtaş tarafından (1993) yapılan çalışmada sigara bağımlılığı ile cinsiyet arasında anlamlı bir farkın bulunduğu ve aynı zamanda erkeklerin nikotin bağımlılık düzeylerinin kadınlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bizim çalışmamızdan çıkan bulgularına göre de cinsiyet ile sigara bağımlılığı arasında pozitif yönlü ilişki görülmüş ve erkeklerin sigara bağımlılıklarının kadınlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Sigara bağımlılığı ve cinsiyet ilişkisine dair çalışmamızdan çıkan bu veriler Bigtaş tarafından yapılan çalışma ile örtüşmektedir.

Bush, Rankin ve Bhopal (2003), batılılaşmayla birlikte kadınlardaki sigara kullanım seviyesinin erkeklerdeki sigara kullanma seviyesine yaklaştırmaya başladığını aktarmaktadır. Toplumumuzda hala geleneksel aile yapısı ağırlıklı olarak kendini hissettirmektedir. Bu sonuçlar geleneksel ailelerin erkek çocuklarına doğu kültürlerinde olduğu gibi bireyselleşmeleri için fırsat tanımaları; kız çocuklarının ise daha fazla tehlikeye, cinsel ve duygusal zorbalık ve istismara maruz kalacağı düşüncesiyle onları daha fazla kontrol etmeleri ile de ilgili olabilir. Boyacı ve arkadaşlarının 2003 senesinde Kocaeli ilinde öğrencilerle yaptıkları araştırmada araştırma grubu içindeki erkek olan öğrencilerin nikotin bağımlılık seviyesinin kız öğrencilerin nikotin bağımlılık seviyesine oranla anlamlı bir şekilde daha fazla olduğu saptanmıştır. Örsel ve ark. 2005 senesinde yaptıkları sigara kullanma sıklığının sigara alışkanlığını terk etme çalışmasının neticesinde erkeklerin orta ve yüksek seviyede nikotin bağımlılığını gözlemlerken kadınların genellikle düşük ve kısmen orta seviyede nikotin bağımlısı oldukları gözlemlenmiştir.

Nikotin alımının stresle baş etmede ve duyguları düzene koymaya yardımcı olduğunu belirten çalışmalara (Tice ve ark., 2001) bakıldığında erkeklerin duygularını gösterme düzenleme konusunda kadınlar kadar iyi olmadıkları (Gross ve John, 2003) ve kadınların bu becerisi sayesinde erkeklerden daha düşük nikotin bağımlılık seviyesinde olmaları gayet normal bir neticedir.

Çalışmamızda katılımcıların eğitim düzeyi ile sigara kullanımları arasındaki ilişkiyi incelediğimizde ise Fagerström ölçeği toplam puanı ile eğitim durumları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fagerström puanı ön lisans ve

altında, lisans ve üstüne kıyasla daha yüksek bulunmuştur (Tablo 6). Literatür incelendiğinde Amerika’da yapılmış bir araştırmada kişilerin akademik başarısı ve eğitim düzeyleri arttıkça nikotin bağımlılık oranlarında azalma olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de yapılmış araştırma da yine bulgularımızı destekler niteliktedir. Aydın’ın 2012 senesindeki araştırmasında bireylerin eğitim seviyelerinin yükselmesiyle nikotin bağımlılık seviyeleri arasında ters orantı olduğunu belirtmiştir. Baturak ve ark. 2016 yılında nikotin bağımlılığından kurtulmak için polikliniğe başvuran kişilerle yaptıkları çalışma sonucunda bağımlılık düzeyi yüksek bulunan kişilerin eğitim seviyeleri belirgin olarak düşük düzeyde bulunmuştur. Başka bir araştırmada da benzer şekilde eğitim seviyesi arttıkça sigara içme oranının azaldığı görülmüştür (Aydın, 2012). Önsüz ve arkadaşları da 2009 senesindeki araştırmalarında ilk-ortaokul düzeyinde eğitim seviyesinde olan bireylerin nikotin bağımlılık seviyelerinin lisans ve üstü seviyeye kıyasla daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Tüm bu araştırmalar bu tezin neticesiyle örtüşmektedir.

Sigara kullanmaya başlama yaşı bağımlılık düzeyini belirleyebilmektedir. Bulgulara bakıldığında bu fark görülmektedir. Yapılan çalışmada Fagerström ölçeği toplam puanı ile sigaraya başlama yaşı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Sigaraya başlama yaşlarına ilişkin yapılan analizler sonucu Fagerström puanı 18 yaş ve altında sigaraya başlayanlarda 18 yaş üstünde başlayanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur (Tablo 7). Buss-Perry Ölçeği alt boyutları ile sigaraya başlama yaşı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Fagerström ölçeği toplam puanı ile yaş grupları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Mevcut verilere bakıldığında ankete katılım sağlayan bireylerin yaşları ile nikotin bağımlılığı arasında istatistikçe anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Literatür araştırıldığında da mevcut çalışma sonucunda olduğu gibi sigara bağımlılığı ve yaş arasında anlamlı ilişki görülen araştırmalarla karşılaşılmamıştır. Bizim bulgularımızın literatür ile örtüştüğü görülmektedir (Tablo 5).

FNBT toplam puanı katılımcıların yaşadıkları yere göre karşılaştırılmıştır. Elimizdeki bulgulara bakıldığında Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği toplam puanı ile yaşam yerleri arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Tablo 10).

Fagerström ölçeği toplam puanı yaşam ortamı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fagerström puanları yalnız yaşayanlarda diğer gruplara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Yalnız yaşayan kişilerde sigara kullanma yalnızlıkla başa çıkmada bir yol olarak kullanılabildiği gibi can sıkıntısına karşı ve boş vakitte zaman geçirmek için de kullanılmaktadır (Tablo 11). Literatürde çalışmamızda çıkan sonucu destekleyen çalışmalarda mevcuttur. Bir çalışmada nikotin bağımlılığına eğilim bağlamında bakıldığında yalnız yaşayan bireylerin eğilimlerinin daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Mayda, 2007). Bu çalışma sonucu mevcut sonuçları doğrular niteliktedir.

Araştırma genelinde katılımcılar medeni durum değişkenine göre 90 kişinin evli olduğu, 110 kişinin ise bekâr kişiler olarak dağılmakta olduğu görülmektedir. Bulgulara bakıldığında katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları medeni durumlara göre karşılaştırılmıştır. Saldırganlık ölçeği ve alt boyutları ile Fagerström Nikotin Bağımlılık Ölçeği toplam puanı ile medeni durum arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Tablo 9).

Katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları kardeş sayılarına göre karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında FNBÖ ve BPSÖ toplam puanı ile kardeş sayısı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Literatürde farklı sonuçlarla karşılaşmak mümkündür. Özbey ve Alisinanoğlu (2009) çocukların problem davranışlarını (saldırganlık, zorbalık, alay etme ve takılma) bazı değişkenlere göre incelediği çalışmada kardeş sayısının saldırganlık düzeyiyle bir ilişkisi olmadığı sonucunu elde etmişlerdir. Uysal ve Dinçer (2013) okul öncesi fiziksel ve ilişkisel saldırganlık üzerine yaptıkları çalışmada, kardeş sayısı ile fiziksel saldırganlık ve ilişkisel saldırganlık arasında anlamlı bir farklılık bulamamışlardır. Alisinoğlu ve Kesecioğlu (2010) kardeş sayısı ve saldırganlık arasında bir ilişki olmadığını belirlemişlerdir. Ancak literatüre bakıldığında kardeş sayısı ve saldırganlık arasında anlamlı ilişki bulan çalışmalara da rastlamak mümkündür. Eslea ve Smith (2010), kardeş sayısının artmasının zorbalık davranışının sıklığını arttırdığını belirtmektedirler. Tremblay ve ark. 2004 yılında çocuğun kendisinden küçük kardeşinin olmasının, fiziksel saldırganlığın gösterilmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Özbey ve Alisinanoğlu (2009) ise tek çocukların kardeşi olan çocuklardan daha fazla saldırganlık davranışı gösterdiğini belirlemişlerdir. Toplumların kültürel yapıları birbirinden farklılık göstermektedir, bununla beraber çocuk yetiştirme tarzları bu doğrultuda

farklılaşmaktadır. Bu durum farklı kültürlerde kardeş sayısının saldırgan davranışlar geliştirip geliştirmediği sorusunu akıllara getirmektedir (Uysal ve Dinçer, 2013).

Katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları gelir durumlarına göre karşılaştırılmıştır. Fagerström ölçeği toplam puanı ile gelir durumları arasında ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutları ile gelir durumları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Tablo 8). Yapılan çalışmalardan birbirinden farklı neticelere ulaşılmıştır. Tuzgöl (1998) ve Köksal (1991) tarafından farklı zamanlarda gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde saldırganlık ile maddi gelir arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Farklı sonuçlara ulaşıldığı literatürdeki diğer çalışmalara örnek olarak Aral ve ark. (2004) ve Eroğlu (2009) söylenebilir. Aral çalışmasında gelir seviyesinin yükselmesiyle saldırganlık düzeyinin azaldığı neticesine ulaşırken, Eroğlu gelir seviyesi yükseldikçe saldırganlığın da yükseldiğini belirtmiştir. Bir diğer çalışmada maddi yetersizliğe sahip ailelerde çocukların engellendikleri ve bunun sonucunda o çocukların saldırganlığa eğilim gösterebilecekleri belirtilmiştir (Gönültaş ve Atıcı, 2014). Sonradan gelirin yükselmesiyle beraber de saldırganlık tutumu gerçekleşebilir. Bunun nedeni olarak ise sosyal ve maddi açıdan rekabetçi bir ortam içinde bulunma olduğu belirtilmiştir. Aylık gelir seviyesinin ebeveynlerin çocuklarına karşı davranış biçimini etkileyen bir çalışmada ailenin sosyo-ekonomik seviyesi arttıkça cezalandırma davranışının sıklaştığı ve bunda dolaylı olarak saldırgan davranışların gelişmesine sebep olabileceği vurgulanmıştır (Akbağ, 1994). Bu bulgular neticesinde aylık gelir seviyesi yüksek olan öğrencilerin fiziksel saldırganlık düzeyini yüksek çıkması, anne baba tutumlarının daha çok cezalandırıcı olması sonucunda saldırgan davranışlar geliştirmeleri ile açıklanabilir.

Buss Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarından “Düşmanlık” puanları İlçede yaşayanlarda diğer yaşam yerlerine kıyasla, “Öfke” puanları şehirde yaşayanlarda diğer yaşam yerlerine kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur (Tablo 10). Dilekman ve ark. (2011), çalışmalarında bireyin yaşadığı bölgenin saldırganlıkla bir ilişkisi olmadığını vurgularken saldırgan tutum ve eylemlerin bireyin çevresiyle ilişkili olduğu belirtmiştir. Elde edilen bulgulara bakıldığında Buss-Perry saldırganlık ölçeğinin alt boyutlarında ankete katılan bireylerin yaşadıkları yere göre farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Önceki araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bir çalışmada kırsal alanda (köy, kasaba) yaşamlarını sürdüren bireylerin genel saldırganlık

seviyelerinin şehirlerde yaşayanlara göre daha az olduğu tespit edilmiştir (Dottl ve Greenley 1997). Lorenz saldırganlık eyleminin, bireyin mücadele içgüdüsünden kaynakladığını belirtir ve saldırganlığın mücadele içgüdü ile olan enerjinin ve saldırganlığı tetikleyen uyaranların gücüne bağlıdır (Mcguire, 1989).

Diğer sosyodemografik değişken olan yaşam ortamı ile Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Literatür incelendiğinde bu verilere ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Saldırganlığa sosyolojik bağlamda incelendiğinde ise sosyokültürel ve sosyoekonomik sebepler saldırganlığa sebebiyet verebilmektedir. Saldırganlık ve şiddet, gerçek hayatta daha çok birbirini tanıyan, birbirleriyle ilişkili olan bireyler veya gruplar arasında gerçekleşmektedir, saldırganlık ve şiddet çoğunlukla toplumsal ilişkilerin dinamikleri içerisinde ele alınır (Kocacık, 2001).

Katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları cinsiyete göre karşılaştırılmıştır. Buss Pery Ölçeği alt boyutlarından “Fiziksel saldırganlık”, “Sözel saldırganlık” puanı kadın ve erkekler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermiştir. “Fiziksel saldırganlık” ve “ Sözel saldırganlık” puanları kadınlara kıyasla erkeklerde daha yüksek bulunmuştur (Tablo 4). Erkeklerin kadınlara oranla fiziksel ve sözel saldırganlık total puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde farklı bulguların varlığı da görülmektedir. Genel olarak mevcut bulgularımızla örtüşen çalışma sonuçlarına ulaşılmıştır. Giles ve Heyman (2005), Demirhan (2002), Aral ve ark. (2004), Rabiner ve ark. (2005), Efilti (2006) ve Eroğlu (2009) yaptıkları araştırmalarında erkek bireylerin saldırganlık davranışını direkt olarak ifade ettiklerini vurgulamışlardır. Saldırganlığın cinsiyetler arasında farklılık göstermediğini söyleyen araştırmalara rastlamakta mümkündür (Öztürk, 1990; Karataş 2005).

Erkek ve kadınların saldırganlık eğilimleri ve davranışlarının farklılık göstermesinde kültürün büyük etkisi olduğu yadsınamaz. Erkek çocukların büyütülürken daha atılgan, sert, serbest bir şekilde yetiştirilmesi, buna karşılık kız çocuklarının daha korumacı yetiştirilmeleri ilerde saldırganlık davranışının farklı şekillerde ve düzeyde yansımalarını sağlayacaktır. Sosyalleşme döneminde de erkeklerin daha rekabetçi olmaları da kadınlardan daha fazla saldırganlık davranışını sergilemelerine zemin hazırlar. Bir başka sebep olarak erkeklerin fiziksel olarak

kadınlardan daha güçlü oldukları, bu fiziksel güçlerini hâkimiyet elde etmek için kullandıkları ve hakimiyete ulaşmak için fiziki gücünden yararlanması da erkeklerin saldırganlık düzeylerinin daha fazla olması sonucunu ortaya koyar. Saldırgan davranışın erkek için kimi zamanda çevresinde kabul görme ve kimlik oluşturma amacı vardır. Bireylerin saldırgan davranışlarda bulunmasının birçok farklı sebebi vardır. Bunun temelinde aile vardır. Aile de ister istemez toplumdan etkilenmektedir. Ailede ebeveynler ya da çocukların saygı duyduğu aile büyükleri tarafından doğru bir şekilde yetiştirilmeleri, baskı ve tamamen özgürlük arasında bir denge kurmaları gerekmektedir. Kişilerin sevgi yoksunluğu, okula adapte olamama, istismar, düşük ya da çok yüksek ekonomik durum, anne-babanın boşanmış olması, çocukların fiziksel-sözel şiddete, öfkeye, düşmanlığa maruz kalmaları, şiddet içerikli görsellere maruz kalmaları gibi farklı etkenler saldırganlığa sebep olabilmektedir. Literatür incelendiğinde saldırganlığı etkileyen farklı bir görüş bildirilmiştir. Erkeklerin cinsiyet hormonu olan testosteronun (kadınlarda da düşük düzeyde vardır) doğal olarak erkeklerde daha yüksek olması ve bunun sonucunda erkeklerin saldırganlığa daha yatkın olduğunu belirtilmiştir (Carre ve Olmstead, 2015).

Buss Pery Ölçeği alt boyutlarından “Saldırganlık”, “Düşmanlık”, “Öfke” ve “Sözel saldırganlık” puanları ile yaş grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. Belirtilen alt ölçek puanları 18-21 yaş arasında 22-25 yaş arasına kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bu beklendik bir sonuçtur. 18-21 yaş aralığı ergenlikten sonraki döneme denk gelmektedir ve bireyin 22-25 yaş aralığına göre daha dürtüsel davranmasının bir sonucu olabilmektedir (Tablo 5).

Buss Pery Ölçeği alt boyutlarından “Saldırganlık”, “Öfke” puanları ile eğitim durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. “Saldırganlık” ve “öfke” puanları ön lisans ve altında lisans ve üstüne kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgular toplumda genel olarak gözlenebilen beklendik bir sonuçtur. Eğitim seviyesi arttıkça saldırganlık eğilimi varsa bile gizlenir (Tablo 6). Buss Pery Saldırganlık Ölçeği alt boyutları ile yaşam ortamı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Fagerström ölçeği toplam puanı yaşam ortamı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fagerström puanları yalnız yaşayanlarda diğer gruplara kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

SONUÇ

Çalışmamız Türkiye genelinde sigara bağımlısı bireyler ile yapılmış olan 200 kişinin katılım sağladığı bir çalışmadır. Yapılan araştırmada 18-25 yaş arası nikotin bağımlısı bireylerin cinsiyet ile saldırganlık düzeyi ilişkisi; kadın-erkek, düşük- yüksek eğitilmiş, evli-bekar, gelir düzeyi, yaş gibi değişkenlerin dağılımına göre incelenmiş elde edilen bulgular literatürle karşılaştırılmıştır. Araştırmaya katılan tüm bireyler sigara kullanmaktadır. Bu gaye için yapılan analizlerin neticesinde şu sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin ölçeklerden aldıkları puanlar incelendiğinde nikotin bağımlılığı ölçeğinden alınan puan ortalamasının 3,04 (SS:2,72) olduğu belirlenmiştir. Saldırganlık ölçeği alt boyutlarından fiziksel saldırganlık puan ortalaması 22,26 (SS:6,39), sözel saldırganlık puan ortalaması 15,41 (SS:3,22), öfke puan ortalaması ise 20,84 (SS:5,76), düşmanlık puan ortalamasının ise 24,88 (SS:5,35) olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği alt boyutları olan fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık arasında korelasyonu pozitif yönde ve ilişki bulunmuştur.

Çalışmada sigara içme oranının erkeklerde kadınlardan fazla olduğu görülmüştür. Kişilerin saldırganlık seviyesi cinsiyet değişkeninde incelenmiştir ve saldırganlığın cinsiyet bağlamında anlamlı farklılık gözlenmiştir.

Çalışmamızın bulgularına göre fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık davranışları erkeklerde anlamlı derecede daha fazla olduğu görülmüştür. Öfke ve düşmanlık ise cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Saldırganlık yaş değişkeni bağlamında incelenmiş ve saldırganlığın yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği neticesi görülmüştür. Tüm alt boyutlarda 18-21 yaş aralığındaki bireylerin 22-25 yaş aralığındaki bireylere göre daha yüksek bulunmuştur.

Nikotin bağımlılığı yaş değişkenine göre incelenmiştir ve nikotin bağımlılığının yaş grupları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Nikotin bağımlılığı ve saldırganlık davranışları bireyin gelir düzeyi değişkeni bağlamında incelenmiş, nikotin bağımlılığı ve saldırganlığın bireyin gelir düzeyi ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi olmadığı neticesi görülmüştür.

Nikotin bağımlılığı ve saldırganlık davranışları eğitim düzeyi değişkenine göre incelenmiştir. Buss Pery Ölçeği alt boyutlarından “Saldırganlık”, “Öfke” puanları ile eğitim durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır. “Saldırganlık” ve “öfke” puanları ön lisans ve altında lisans ve üstüne kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Fagestrom ölçeği toplam puanı ile eğitim durumları arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fagestrom puanı ön lisans ve altında lisans ve üstüne kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Buss Pery Ölçeği alt boyutları ile sigaraya başlama yaşı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Fagestrom ölçeği toplam puanı ile sigaraya başlama yaşı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fagestrom puanı 18 yaş ve altında sigaraya başlayanlarda 18 yaş üstünde başlayanlara kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların ölçekler ve alt boyut puanları medeni durumlara göre karşılaştırılmıştır. Saldırganlık ölçeği ve alt boyutları ile Fagestrom ölçeği toplam puanı ile medeni durum arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Buss Pery Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarından “Düşmanlık” puanları İlçede yaşayanlarda diğer yaşam yerlerine kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Buss Pery Saldırganlık Ölçeği alt boyutlarından “Öfke” puanları şehirde yaşayanlarda diğer yaşam yerlerine kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur.

Fagestrom ölçeği toplam puanı ile yaşam yerleri arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Buss Pery Saldırganlık Ölçeği alt boyutları ile yaşam ortamı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Fagestrom ölçeği toplam puanı yaşam ortamı arasında istatistikçe anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fagestrom puanları yalnız yaşayanlarda diğer gruplara kıyasla daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma sonucu hipotezlerle örtüşmekte ve alt problemlere cevap vermektedir.

- Nikotin Bağımlılığının Etkilerinin Cinsiyet Farkı Vardır.
- Nikotin Bağımlılığı Saldırganlıkla İlişkilidir.
- Nikotin Bağımlılığı Öfke İle İlişkilidir.
- Nikotin Bağımlılığı Fiziksel Saldırganlıkla İlişkilidir.

Hipotezler ile doğru orantılı olarak nikotin bağımlılığının saldırganlık, öfke ve fiziksel saldırganlıkla anlamlı bir ilişkisi vardır.

ÖNERİLER

Bu araştırma 18-25 yaş aralığında olan bireyler üzerinde uygulanmıştır. Çalışma, farklı yaş gruplarında olan bireylere de uygulanabilir.

Çalışmada gönüllülere uygulanan ölçekler öz-bildirim ölçekleridir. Çalışma Sosyo-demografik Bilgi Formu, Fagerstrom Nikotin Bağımlılık Testi, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği için bireylerin verdiği yanıtlar ile sınırlıdır. Nikotin bağımlılığının ölçülmesinde FNBT'nin skorları göz önünde bulundurulmuştur. Sonraki araştırmaların sigara bağımlılık tanısı almış bireylerde uygulanması daha kesin sonuçlar verebilir.

Gençlerin öfke ve saldırganlık problemlerine karşı nasıl davranılması gerektiği konusunda aileler bilinçlendirilmeli, okullarda bununla ilgili çalışmalar yapılmalı, öğretmenler daha dikkatli olmalıdır. Özellikle çocuk ve ergenlerin sosyal- görsel medya ve oynadıkları saldırganlık-şiddet içeren oyunlara karşı ailelerin daha hassas olunması elzemdir.

Bu çalışmada bazı sınırlılıkları mevcuttur. Araştırmanın yaş ortalamasına bakıldığında genç bir nüfusu temsil edildiği görülmektedir. Yaş aralığının daha geniş tutulduğu örneklem ile çalışılması önerilebilir. Çalışmaya bakıldığında öz bildirime dayalı ve online uygulanan ölçekler ile değerlendirmeler yapılmıştır. Bu sınırlılık düzenlenip daha kapsamlı yeni araştırmalar yapıp literatüre katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akbağ, M. (1994). *Liseli Ergenlerin Anne-Baba Tutumlarını Algılamaları İle Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Akfert, S. K., Çakıcı, E., & Çakıcı, M. (2009). “*Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı Ve Aile Sorunları İle İlişkisi*”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 40-47.
- Alexander, C., Piazza, M., Mekos, D. And Valente, T., 2001, “*Peers, Schools And Adolescent Cigarette Smoking*” *Journal Of Adolescent Health*, 29(1):Pp.22-30.
- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği). *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1), 93-110.
- Amjad, N., Anjum, A., Ghazal, S. And Skinner, M. (2018). Aggressiveacts, Thinking, Remorse And Private Self-Consciousness - An Examination Of Real Life Aggressive Episodes. *Pakistan Journal Of Psychological Research*, 33(1), 277–297.
- Araujo RB, Oliveira MS, Mansur MA. Brazilian Validation Of The Questionnaire Of Smoking Urges. *Cad. Saúde Pública*, Rio De Janeiro.2006; 22 (10):2157-2167.
- Argüder, E., Hasanoğlu, H. C., Karalezli, A., & Kılıç, H. (2012). Sigara Bırakmaya Eğilimi Artıran Faktörler. *Tuberk Toraks*, 60(2), 129-135.
- Aslan, D., Bilir, N., Dilbaz, N., Kılınç, O., Örsel, O., Özcebe, H., vd., (2010). *Tütün Bağımlılığı İle Mücadele El Kitabı*. Sağlık Bakanlığı Yayın, 796.
- Aral, N., Ayhan Bütün, A., Türkmenler, B., Akbıyık, A. (2004). *İlköğretim Okullarının Sekizinci Sınıfına Devam Eden Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 29(315), 17-25.
- Archer, J. (2001). A Strategic Approach To Aggression, *Social Development*, 10:267–271
- Aydın B. (2012). *Alkol Ve Sigara Tüketiminde Sosyodemografik Değişkenlerin Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Aydın B, *Çocuk Ve Ergen Psikolojisi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, (2019). S. 171.
- Aytekin, E. (2015). *Ortaokul Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyinin Ebeveyn Kabul Red Algısı ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Azevedo, A.A., Machado, P. And Barros, H., (1999), “Tobacco Smoking Among Portuguese High-School Students” *Bull World Health Organ*, 77(6):Pp.509-514.
- Bacıoğlu D. S, Ve Özdemir Y, “*İlköğretim Öğrencilerinin Saldırgan Davranışları İle Yaş, Cinsiyet, Başarı Durumu ve Öfke Arasındaki İlişkiler*”, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2012; 2 (2): 170-187.

- Balkaya, F. ve Şahin, N. H. (2003). *Çok Boyutlu Öfke Ölçeği*. Türk Psikiyatri Dergisi, 14(3), 192-202.
- Baltaş A, Baltaş Z. *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004
- Bandura, A., Ross, D. & Ross, S. A. (1961) Transmission Of Aggression Through Imitation Of Aggressive Models. Journal Of Abnormal And Social Psychology, (S. 63) Ss. 575-582. (Classics In The History Of Psychology, York University Toronto, Ontario: Christopher D. Green)
- Bandura, A., Ross, D. & Ross, S. A. (1963a). Imitation Of Film-Mediated Aggressive Models. Journal Of Abnormal And Social Psychology, 66(1), 3-11.
- Bandura, A. (1965). Influence Of Models' Reinforcement Contingencies On The acquisition Of Imitative Responses. Journal Of Personality And Social Psychology, 1, 589-595.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A Social Learning Analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations Of Thought And Action: A Social Cognitive Theory*, Prentice-Hall, Inc.: New Jersey.
- Bandura, A. (1994). Self-Efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia Of Human*
- Baran M, Küçükakça G, Ayran G. *Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Sigara Kullanımı Üzerine Etkisi*. ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2014; 15(1): 9
- Baron, R. A. And Richardson D. R., (1994). *Human Aggression*. Second Edition. New York: Plenum Press.
- Başol, E., Can, S. (2015). *Tütün Tüketiminin Ekonomik Etkileri ve Tütün Kontrol Politikaları Üzerine Bir İnceleme*. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 4(7); 1-7. Behavior (Vol. 4, Pp. 71–81). New York: Academicpress.
- Baturak, Ş.V. , Günal, N, Özçiçek, G. , Özdemir Rezaki, H. , Koçak, O.M. , Kırıcı, A.G. , Kabalcı, M. , Dural, K. , Özpolat, B. vd. (2016) Sigara Bırakma Polikliniğine Başvuran Hastaların Sosyodemografik Özellikleri ve Sigara Bağımlılık Şiddetleri.
- Bilir N, Doğan B, Yıldız AN, *Assessing Tobacco Control Strategies İn Turkey*, Final Project Report, International Development Research Center, Ottawa, Canada, (2003).
- Bigtaş (1993). *Health Services Utilization Survey İn Turkey*, Ministry Of Health
- Bilgiç, B. (2016). *Türkiye’de Kamu Spotu Oluşum Süreci ve Yayın Politikaları. İkna Çalışmaları Dergisi*, (1), 25-61
- Bjorkqvist, K. (1994). Sex Differences İn Physical, Verbal And İndirect Aggression: A Review Of Recent Research. Sexroles, 30(3/4), 177-188.

- Brewer, M.B., Crano, W.D. (1994). *Social Psychology*. New York: West Publishing Company.
- Bosson, J. K., Vandello, J. A., Burnaford, R. M., Weaver, J. R. And Wasti, S. (2009). *Precarious Manhood And Displays Of Physical Aggression*.
- Boyacı H, Çorapçıoğlu A, Ilgazlı A, Başığit İ, Yıldız F. Kocaeli Üniversitesi Öğrencilerinin Sigara İçme Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. *Solunum Hastalıkları* 2003; 14: 169-175.
- Bush, J., White, M., Joe, K., Rankin, J. & Bhopal, R. (2003). *Understanding Influences On Smoking In Bangladeshi And Pakistani Adults: Community Based, Qualitative Study. British Medical Journal*, 326, 962-965.
- Buss, A. H. and Perry, M. (1992). Personality Processes And Individual Differences: The Aggression Questionnaire. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 63(3), 452-459.
- Cairns, R., Cairns, B., Neckerman, H., Ferguson, L. & Garipey, J. (1989). Growth And Aggression: 1. Childhood To Early Adolescence. *Dev Psychol*, 25:320–330.
- Campbell, A. (1993). *Out Of Control: Men, Women And Aggression*. New York: Pandora.
- Campbell, A. & Muncer, S. (1994). Sex Differences In Aggression: Social Representation And Social Roles. *British Journal Of Social Psychology*, 33, 233-240.
- Carré, JM., N.A. Olmstead (2015) *Social Neuroendocrinology Of Human Aggression: Examining The Role Of Competition-Induced Testosterone Dynamics*. (İnsan Saldırganlığının Sosyal Nöroendokrinolojisi: Rekabete Bağlı Testosteron Dinamiklerinin Rolünün İncelenmesi.)
- Charlton A, Blair V. Predicting The Onset Of Smoking In Boys And Girls. *Soc Sci Med* 1989; 29: 813-8.
- Coie, J. D., Cillessen, A. H. N., Dodge, K. A., Hubbard, J. A., Schwartz, D., Lemerise, E. A. & Bateman, H. (1999). It Takes Two To Fight: A Test Of Relational Factors And A Method For Assessing Aggressived Yads. *Developmental Psychology*, 35(5), 1179- 1188.
- Comstock, G., Chaffee, S., Katzman, N., McCombs, M. & Roberts, D. (1978). *Television And Human Behavior*. New York: Columbia University Press.
- Corrao, M. Guindon, G.E., Cokkinides, V. And Sharma, N., 2000, “Building The Evidence Base For Global Tobacco Control”, *Bulletin Of The World Health Organization*, 78(4):Pp. 884-890.
- Crick, N. R., Casas, J. F. & Mosher, M. (1997). Relational And Overt Aggression In Preschool, *Developmental Psychology*, 33(4) 579-588
- Cüceloğlu, D. (1992). *İçimizdeki Çocuk*, (3. Baskı), Ankara: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2000). *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitabevi, İstanbul: Ss. 68.

- Çalışkan, Ş. (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Sigara Kullanımını Etkileyen Faktörler* Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2), 23-48.
- Çelepkolu , T., Atlı, A., Palancı, Y., Yılmaz, A., Demir, S., Okan İbiloğlu, A. Ve Ekin, S., 2014, “*Sigara Kullanıcılarında Nikotin Bağımlılık Düzeyinin Yaş Ve Cinsiyetle İlişkisi: Diyarbakır Örneği*” Dicle Tıp Dergisi, 41(4):Ss.712-716
- Danacı, A. E., ve Sarandöl, A. (2002). Psikoaktif Madde Olarak Nikotin ve Tütün Bağımlılığı.
- Darling, N. & Cumsille, P. (2003). Theory, Measurement, And Methods İn The Study Of Family İnfluences On Adolescent Smoking. *Addiction*, 98 (1), 21-36.
- Demirhan, M. (2002). *Kendini Açma Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*. Anadolu Üniversitesi: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Demirtaş Madran, A. (2013). *Buss-Perry Saldırganlık Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Türk Psikiyatri Dergisi, 24(2), 1-6.
- Denson, T. F., Dewall, C. N. Ve Finkel, E. J. (2012). Self-Control And Aggression. *Current Directions İn Psychological Science*, 21(1), 20–25.
- Dilekman, M., Ada, ve Alver, B. (2011). *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık Özellikleri*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 927 -944.
- Dogra, N., Dasgupta, M., Leighton, S. (2009). *The aetiology Of Child Mental Health Problems*. N. Dogra, S. Leighton (Ed.). *Nursing İn Child And Adolescent Mental Health* (S. 33-43). London: Open University Press.
- Doğan, D.G. ve Ulukol, B., 2010, “*Ergenlerin Sigara İçmesini Etkileyen Faktörler Ve Sigara Karşıtı İki Eğitim Modelinin Etkinliği*” İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 17(3):Ss.179-185.
- Dottl, S. L. & Greenley, J. L. (1997). Rural- Urban Differences İn Psychiatric Status And Functioning Among Clients With Severe Mental İllness. *Community Mental Health Journal*, 33 (4), 311- 321.
- Ersoy, S. (2001). *Çocuk Yuvasında Kalanlarla Ailesiyle Yasayan Dokuz-On Bir Yas Grubundaki Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*. Ankara Üniversitesi: (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Er, S., 2003, “*Üniversite Gençliğinin Sigara Alışkanlıkları ve Reklam*” İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 17: Ss.199-212.
- Erdoğan, M.Y. (2005) *Suçla Yönlendirilen Ve Yönlendirilmeyen Çocukların Aile İlişkileri İle Saldırganlık Davranışlarının Karşılaştırılması*. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12 (3).
- Eroğlu, S. E. (2009). *Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise Ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Efiliti, E. (2006). *Orta Öğretim Kurumlarında Okuyan Öğrencilerin Saldırganlık, Denetim Odağı Ve Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Eslea, M. & Smith, P. K. (2000). *Pupil And Parent Attitudes Towards Bullying In Primary Schools*. European Journal Of Psychology Of Education, 15(2), 207-219.
- Feshbach, S. (1991). *The Bases And Development Of Individual Aggression*. J. Groebel, R.A. Hinde (Ed.). *Aggression And War: Their Biological And Social Bases* (S. 78- 90). New York: Cambridge University Press.
- Fidan, F., Pala, E., Ünlü, M., SEZER, M., & Kara, Z. (2005). *Sigara Bırakmayı Etkileyen Faktörler ve Uygulanan Tedavilerin Başarı Oranları*. Kocatepe Tıp Dergisi, 6(3), 27-34.
- Fiske, S.T., Gilbert, D.T., Lindzey, G. (2010). *Handbook Of Social Psychology* (5 Bs.). Canada: John Wiley&Sons.
- Flay BR, Hu FB, Richardson J. Psychosocial Predictors Of Different Stages Of Cigarette Smoking Among High School Students. *Prev Med* (1998; 27: 9-18.)
- Fletcher, R. Ve Milton, M. (2007). *An Existential-Phenomenological Critique Of The Psychological Literature On Human Aggression*. *Existential Analysis*, 18(2), 297- 315.
- Folkman S, Lazarus RS. An Analysis Of Coping İn A Middle-Age Community Sample. *J Health Soc Behav* 1980;21:219-239. Erişim adresi <https://dx.doi.org/10.2307/2136617>
- Friendship *Child Development*, 67 2328-2338
- Freedman, J. L., Sears, D. O. & Carlsmith, J. M. (1993), *Introduction To Psychology*, Prentice Hall: USA.
- Giles, J., Heyman, G.D. (2005) “Young Children’s Beliefs About The Relationship Between Gender And Aggressive Behavior” *Child Development*. January/February. Vol: 76. No: 1. S.107 – 121
- Global Adult Tobacco Survey, Ministry Of Health, Turkey, Publ. No. 803, Ankara, 2008.
- Gönültaş, O., Atıcı, M. (2014). *Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri ve Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (1): 370-386
- Grotpeter, J. K. & Crick, N. R. (1996). *Relational Aggression, Overt Aggression, Andfriendship* *Child Development*, 67 2328-2338
- Goodman, A. (1990). *Addiction: Definition And İmplications*. *Addiction*, 85(11), 1403-1408.
- Göksel, T., Cirit , M., Bayındır, Ü., 2001, “İzmir İli Lise Öğrencilerinin Sigara Alışkanlığını Etkileyen Faktörler” *Toraks Dergisi*, 3:Ss.49-53.

- Gurpegui M, Jurado D, Luna JD, Fernandez- Molina C, Et Al. Personality Traits Associated With Caffeine In Take And Smoking. *Prog Neuropsychopharmacol Biol Psychiatry*. 2007;31:997-1005.
- Gürsoy F, Bıçakçı MY. Sigara Kullanan ve Kullanmayan Gençlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 2003; 14(2): 71-81.
- Hawkey LC, Cacioppo JT. Loneliness And Path Ways To Disease. *Brain, Behavior, And Immunity* 2003; 98–105.
- Gross, J. J., Ve John, O. P. (2003). Individual Differences In Two Emotion Regulation Processes: Implications For Affect, Relationships, And Well-Being. *J Personal Social Psychology*, 85, 348–62.
- Gürsoy F, Bıçakçı MY. Sigara Kullanan ve Kullanmayan Gençlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Toplum Ve Sosyal Hizmet* 2003; 14(2): 71-81.
- Hassanbeigi, A., Askari, J., Hassanbeigi, D., Ve Pourmovahed, Z. et Al., (2013). *The Relationship Between Stress And Addiction*. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 84, 1333–1340.
- Hasta, D. ve Gürel M. E., “*Saldırganlık: Kişilerarası İlişki Tarzları Ve Empati Açısından Bir İnceleme*”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2013; 4 (1): 64-104.
- Heath AC, Madden PAF, Slutske WS, Martin NG. Personality And The Inheritance Of Smoking Behavior: A Genetic Perspective. *Behav Genet*. 1995;25:103-17.
- Hetherington, E. M. & Parke, R. D. (1986). *Child Psychology: A Contemporary View Point*, (3. Baskı), New York: Mcgraw-Hill, Inc.
- Hogo, M. A. Ve Vaughan, G. M. (2006). *Sosyal Psikoloji*. (Ğ. Yıldız Ve A. Gelmez, Çev.) Ankara: Ütopya Yayınları.
- Hughes, JR. (2009) Nicotine Related Disorders. Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook Of Psychiatry. 9. Baskı, Sadock BJ, Sadock VA, Ruiz P (Ed), Lippincott Williams - Wilkins, S.1353- 1359.
- Hurt, R.D., Ebbert, J.N., Hays, J.T., Mcfadden, D.D. (2009) Treating Tobacco Dependence In A Medical Setting (Tıbbi Bir Ortamda Tütün Bağımlılığını Tedavi Etmek)
- Inaba, D. S., Cohen, W. E., & Holstein, M. E. (2014). Uppers, Downers, All Arounders. Physical And Mental Effects Of Psychoactive Drugs. Oregon: CNS Productions.
- İnanç BB. Ebelik Bölümü Öğrencilerinde Sigara, Alkol, Madde Kullanımını Etkileyen Faktörler Ve Aile Sosyal Desteği. *Euras J Fammed* 2015; 4(1): 29-35.
- Kagıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. Evrim Yayınevi ve Bil. San. Tic. Ltd. Şti. 10. Basım. İstanbul.
- Kaleli, M. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinde Saldırgan Davranışların Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.

- Kamışlı S, Karatay G, Terzioğlu F, Kublay G. *Sigara ve Ruh Sağlığı Kitabı*. ANKARA. T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Klasmat Matbaacılık 2008;14-16
- Kantemür Köse, Z. (2018). '*İşitme Engelli Ergenlerin Benlik Algıları İle Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*' (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Karatas, Z.B. "Anne Baba Saldırganlığı İle Lise Öğrencilerinin Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." *Çağdaş Eğitim Dergisi*. Şubat. Sayı:317. (2005) S. 30-39
- Karlıkaya, C., Öztuna, F., Solak, Z.A., Özkan, M., ve Örsel, O. (2006). *Tütün Kontrolü*, *Toraks Dergisi*, 7(1), 51-64.
- Kasatura, İ.F, *Gençlik ve Bağımlılık*, Evrim Yayınevi, İstanbul, 1998.
- Kayhan, H. (2017). *Ergenlikte Saldırganlık Ve Duygu Düzenleme Güçlükleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, N. ve Ek, N., 2006, "Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigaraya Yönelik Bilgi, Tutum Ve Davranışları" *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(2):Ss. 85-90.
- Kırkbir Fatih, *Karadeniz Teknik Üniversitesinde Okuyan Ve Üniversiteler Arası Müsabakalarda Yarışan Öğrencilerin Saldırganlık Düzeylerinin Araştırılması*, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, 2014 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Koca B, Oğuzöncül AF. *İnönü Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara, Alkol, Madde Kullanımı, Madde Kullanımına Etki Eden Etmenler Ve Aileden Aldıkları Sosyal Desteğin Etkisi*. *Kocaeli Tıp Dergisi* 2015; 4(2): 4-13.
- Köknel, Ö. (1995). *Kişilik: Kaygıdan Mutluluğa*, (13. Basım), Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul.
- Kriegler, K. A.;Baldwin, J. N.;Scott, D. M.; (1994) A Survey Of Alcohol And Other Drug Use Behaviors And Risk Factors In Health Profession Students. *Journal Of American College Health*, 42(6), 259-265.
- Kocacık, F. (2001). *Şiddet Olgusu Üzerine*. Cumhuriyet Üniversitesi İİ BF Dergisi, 2(1).
- Koval JJ, Pederson LL. Stress-Coping And Other Psychosocial Risk Factors: A Model For Smoking İn Grade 6 Students. *Addictive Behaviors* 1999; 24: 207-18.
- Koval JJ, Pederson LL, Mills CA, Mcgrady GA, Carvajal SC. Models Of The Relationship Of Stress, Depression, Andother Psychosocial Factors To Smoking Behavior: A Comparison Of A Cohort Of Students İn Grades 6 And 8. *Prev Med* 2000; 30: 463-77.
- Köksal, F. (1991). *Denetim Odağı Ve Saldırgan Davranışlar Arasındaki İlişkiler*. Atatürk Üniversitesi: Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Kurtyılmaz, Y. (2005). *Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri İle Akademik Başarıları, İletişim Ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Lerner HG (1985) *The Dance Of Anger* Harper& Row, New York.
- Lagerspetz, K. M. J., Björkqvist, K. & Peltonen, T. (1988). Is Indirect Aggression Typical Of Females? Gender Differences In Aggressiveness In 11- To 12-Year-Old Children. *Aggressive Behavior*, 14: 403-414.
- Madlovv L (1972) *Anger How To Recognize And Cope With It* Schribners, New York
- Martin, M. & Greenwood, C. W. (2000). *Solve Your Child's School-Related Promlems*, Sistem Yayıncılık: İstanbul.
- Mayda, AS., Tufan N, Baştaş S. Attitudes Towards Smoking And Frequency Of Smoking Among Students Of Düzce Medical School. *TAF Prev Med Bull* 2007;6(5):364-70.
- Mcguire, M.T. And Troisi, A. (1989) Aggression. In: H.I. Kaplan And B.J. Sadock (Eds.), *Comprehensive Textbook Of Psychiatry*. Fifth Edition. Williams & Wilkins, Baltimore, 271-282.
- Mistry, R. S., Vandewater, E. A., Huston, A. C. & Mcloyd, V. C. (2002). *Economic Well-Being And Children's Social Adjustment: The Role Of Family Rocess In An Ethnically Diverse Low-Income Sample*. *Child Development*, 73(3), 935-351.
- Monks, C. P.,Palermi, A., Ortega, R., &Costabile, A. (2011). *A Cross-National Comparison Of Aggressors, Victims And Defenders In Preschools In England, Spainand Italy*. *The Spanish Journal Of Psychology*, 14(01), 133-144.
- Mitchell SH. Measures Of İmpulsivity İn Cigarette Smokers And Nonsmokers. *Psychopharmacol*. 1999;146:455-64.
- Nelms, B. (1989) *Emotional Behaviors İn Chronicallyill Children*. *Journal Of Abnormal Child Psychology*, 17 (6), 657-668
- Ögel, K., Tamar, D., Özmen, E., Aker, T., Sağduyu, A., ve Boratav, C. (2003). *İstanbul Örnekleminde Sigara Kullanım Yaygınlığı. Bağımlılık Dergisi*. 4(3), 105-8.
- Önder, M. E. & Dilbaz, N. (1994). *Agresyonda Psikofarmakolojik Tedavi*, 3P:Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi, C. 2, Ek S. 1, Ss. 81-88.
- Önen, E. (2009). *Saldırganlık Ölçeğinin Psikometrik Niteliklerinin Türk Ergenleri İçin İncelenmesi*. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4(32), 75-84.
- Önsüz, M., Topuzoğlu, A., Algan, A., Soydemir, E., ve Aslan, İ. (2009). *Sigara İçen Hastaların Sigara Paketlerinin Üzerindeki Uyarı Yazıları Hakkındaki Görüşlerinin Ve Nikotin Bağımlılık Derecelerinin Değerlendirilmesi*. *Marmara Medical Journal*, 22(2), 111-122.

- Örsel, O., Örsel, S., Alpar, S., Uçar, N., Güven, S. F., Şipit, T., ve Kurt, B. (2005). *Sigara Bırakmada Nikotin Bağımlılık Düzeylerinin Tedavi Sonuçlarına Etkisi*. Solunum Hastalıkları, 16(3), 112-18.
- Özbey, S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(6), 493-517.
- Özcebe, H. (2008). *Gençler Ve Sigara*, Ankara: Klasmat Matbaacılık.
- Özcebe, H., *Çocuklar ve Sigara*, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Sağlık Bakanlığı Yayını, Ankara, 2008.
- Öztürk, İ. (1990) “*Anne-Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık, Duyguları Anlama, Yakınlık, Başatlık, Kendini Suçlama Ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi*.” Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi SBE. Ankara.
- Paquette, J. A. & Underwood, M. K. (1999). Gender Differences In Young Adolescents’ Experiences Of Peer Victimization: Social And Physical Aggression. Merrill-Palmer Q 45:242–266.
- Potter, J. W., Vaughan, M. W., Warren, R., Howley, K., Land, A. & Hagemeyer, J.C. (1995). How Real Is The Portrayal Of Aggression In Television Entertainment Programming? J Broadcasting Electronic Media 39: 96–516.
- Rabiner, D.L. et. al., (2005) “*Predicting The Persistence Of Aggressive Offending Of African American Males From Adolescence Into Young Adulthood: The Importance Of Peer Relations, Aggressive Behavior, And ADHD Symptoms*.” Journal Of Emotional And Behavior Disorders , February. Vol: 13. No:3. S. 131-140.
- Ramirez, J. M. ve Andreu, J. M. (2003). Aggression’s typologies. Revue Internationale De Psychologie Sociale, 16(3), 125-141.
- Sağlık Bakanlığı, Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Türkiye 2012, Anıl Matbaa, Ankara, 2014. Erişim adresi http://www.halksagligiens.hacettepe.edu.tr/KYTA_TR.Pdf.
- Sayan, İ., Tekbaş, Ö.F., Göçgeldi, E., Pashı, E. ve Babayiğit, M., 2009, “*Bir Eğitim Hastanesinde Görev Yapan Hemşirelerin Sigara İçme Profiline Belirlenmesi*” Genel Tıp Dergisi, 19(1):Ss.9-15.
- Sears, R.R. (1946) Effect Of Father Separation On Preschool Children's Doll Play Aggression. Child Development, 17 (4), 219-243.
- Scharf, S. C. (2000). Gender Differences In Adolescent Aggression: An Analysis Of Instrumentality Vs. Expressiveness, Michigan University Department Of Clinical Psychology, Michigan.
- Simons-Morton, B. G. (2004). *The Protective Effect Of Parental Expectations Against Early Adolescent Smoking Initiation*. Health Education Research, 19, 561-569.
- Soykan, Ç. (2003). *Öfke Ve Öfke Yönetimi*. Kriz Dergisi, 11(2), 19-27.

- Şahin H. (2003). *Sporda Şiddet Ve Saldırganlık*. Nobel Yayınları, Ankara S.68-71-72. 80- 85.
- Şahin, H. (2006). *Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi*. Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 3(26), 47-61.
- Teber, S. (1990). *Politik Psikoloji Notları*, (1. Basım), İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Thomson, N. D., Bozgunov, K., Psederska, E. Ve Vassileva, J. (2019). Sex Differences On The Four-Facet Model Of Psychopathy Predict Physical, Verbal, And İn Direct Aggression. *Aggressive Behavior*, 45, 265-274.
- Tırakoğlu, B., (2016), *Sigara İçen Kişilerde Sigarayı Bırakmaya Yönelik Niyetin Planlanmış Davranış Teorisine Göre Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tice, D. M., Bratslavsky, E., ve Baumeister, R. F. (2001). *Emotional Distress Regulation Takes Precedence Over İmpulse Control: İf You Feel Bad, Do İt!* J Personal Social Psychology, 80(1), 53–67.
- Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim:11 Mayıs 2018. Erişim adresi <http://tuikapp.tuik.gov.tr/bolgesel/tabloolustur.do>
- Tuzgöl M, “Ana Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 1998; 2 (14): 39- 48.
- Tuzgöl, M. (1998). *Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 2(14), 40-41.
- Tremblay, R. E., Nagin, D. S., Séguin, J. R., Zoccolillo, M., Zelazo, P. D., Boivin, M., Pérusse, D. & Japel, C. Et. al., (2004). Physical Aggression During Early Childhood: Trajectories And Predictors. *Pediatrics*, 114(1), 43-50.
- Tyas SL, Pederson LL. Psychosocial Factors Related To Adolescent Smoking: A Critical Review Of The Literature. *Tob Control* 1998; 7: 409-20.
- Uğurlu, T. T., Şengül, C. B., & Şengül, C. (2012). *Bağımlılık Psikofarmakolojisi*. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4(1), 37.
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2013). *Okul Öncesi Dönemde Kargılağılan Fiziksel Ve İlişkisel Saldırganlığın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. (An Evaluation Of Physical And Relational Aggression During Preschool Period İn Relation To Some Variables.) Education*, 38(169).
- Uysal, M.A., Öztuna, D., Bahadır, A. Ve Görek Dilektaşlı, A., (2004), “*Fagerström Test For Nicotine Dependence: Reability İn A Turkish Sapmle And Factor Analysis*” *Tüberküloz Ve Toraks Dergisi*, 52:Pp.115-121.
- Uzbay, İ. T. (2009). *Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler Ve Bağımlılık Yapan Maddeler*. Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi, 5-15.

- Ünsal, A. (1996). *Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi*, Cogito-Üç Aylık Düşünce Dergisi, S. 6-7, Ss. 29-36.
- Van Den Bree MB, Whitmer MD, Pickworth WB. Predictors Of Smoking Development In A Population-Based Sample Of Adolescents: A Prospective Study. J Adolesc Health 2004; 35:172-81.
- Vissing, Y. M.,Straus, M. A., Gelles, R. J. Ve Harrop, J. W. Et. al., (1991). *Verbal Aggression By Parents And Psychosocial Problems Of Children*. Child Abuse&Neglect, 15(3), 223-238.
- Wenar, C. (1994). *Developmental Psychopathology: From Infancy Through Adolescence*, (3. Baskı), New York: Mcgraw-Hill, Inc.
- World Health Organization. A Guide For Tobacco Users To Quit. Mayıs (2014).
- WHO. (2008). World Health Organization. WHO Report On The Global Tobacco Epidemic, The MPOWER Package. Geneva, 2008, 48.
- Yalın, N. (2018). *Narsistik Kişilik, Empatik Eğilimler, Eleştirel Düşünme Ve Saldırganlık Arasındaki İlişkiler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuzer, Y. ve Karataş, Z. “Ergenlerde Otomatik Düşünceler İle Fiziksel Saldırganlık Arasındaki İlişkide Öfkenin Aracı Rolü”, Türk Psikiyatri Dergisi, 2013; 24(2): 117-123.
- Yazıcı H, Şahin M. Üniversite Öğrencilerinin Sigara İçme Tutumları İle Sigara İçme Statüleri Arasındaki İlişki. Kastamonu Eğitim Dergisi 2005; 13(2): 455-466.
- Yılmaz F, Ve Mercan Y, Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Demografik Değişkenlerine İlişkin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016; 9(2): 167-180
- Yıldız, A. S. (2004). *Ebeveyn Tutumları Ve Saldırganlık*. Polis Bilimleri Dergisi. 6 (3-4): 131-150.
- Yörükoğlu, A. (2004). *Çocuk Ruh Sağlığı*. 27. Basım, Özgür Yayınları, İstanbul.
- Yu X, Xiao D, Li B, Liu Y, Wang G, Chen J, Bai C, Pan J, Wan H, Li Q, Zhou X, Liao R, Li Q, Wang C, Chen R, Tang Y, Mo H, Zhao M, Du J, Li J, Kang L, Wang C. et.al. Evaluation Of The Chinese Versions Of The Minnesota Nicotine Withdrawal Scale And The Questionnaire On Smoking Urges-Brief. Nicotine & Tobacco Research. 2010; 12 (6): 630–634.
- Yükselgün, Y. (2008), *İlköğretim Dördüncü Ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin İnternet Kullanım Durumlarına Göre Saldırganlık Ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*. Osmangazi Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yürekli, A. A. (2002). Tütün Kontrolü Neden Türkiye’nin Toplum Sağlığı Gündeminde Öncelikli Olmalı? Devletin Ve Toplumun Sorumlulukları. Erişim adresi www.ssuk.org.tr/Eski_Site_Verileri/Ppt/Ayda_Yurkli.Pps, 22.8.2019.

Yürekli A, Önder Z, Elibol M, ve Ark. (2010) Türkiye’de Tütün Ekonomisi Ve Tütün Ürünlerinin Vergilendirilmesi, Uluslararası Tüberküloz Ve Akciğer Hastalıkları İle Mücadele Derneği, Paris.

Sosyo-Demografik Form

Yaş:

Cinsiyet: ☐ Kadın ☐ Erkek

Medeni Hali: ☐ Bekar ☐ Evli

Yaşadığı Yer: ☐ Büyükşehir ☐ Şehir ☐ İlçe ☐ Köy

Yaşama Ortamı: ☐ Ebeveyn ☐ Yalnız

☐ Ev arkadaşı ☐ Akraba

Eğitim Durumu: ☐ İlköğretim-Ortaöğretim ☐ Lise

☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans

Ailenin Aylık Ortalama Geliri ☐ 0-2500 ☐ 2500-5000

☐ 5000-10000 ☐ 10000+

Hanede yaşayan kişi sayısı:

Sigara kullanmaya başlama yaşı:

Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi (FNBT)

Soru 1: İlk sigaranızı sabah uyandıktan ne kadar sonra içersiniz?

- a. Uyandıktan sonraki ilk 5 dakika içinde
- b. 6- 30 dakika içinde
- c. 31- 60 dakika
- d. 1 saatten fazla

Soru 2: Sigara içmenin yasak olduğu örneğin; otobüs, hastane, sinema gibi yerlerde bu yasağa uymakta zorlanıyor musunuz?

- a. evet:
- b. hayır:

Soru 3: İçmeden duramayacağınız, diğer bir deyişle vazgeçemeyeceğiniz sigara hangisidir?

- a. Sabah içtiğim ilk sigara
- b. Diğer herhangi biri

Soru 4: Günde kaç adet sigara içiyorsunuz?

- a. 10 adet veya daha az
- b. 11- 20
- c. 21- 30
- d. 31 veya daha fazlası

Soru 5: Sabah uyanmayı izleyen ilk saatlerde, günün diğer saatlerine göre daha sık sigara içer misiniz?

- a. evet:
- b. hayır:

Soru 6: Günün büyük bölümünü yatakta geçirmenize neden olacakkadar hasta olsanız bile sigara içer misiniz?

a. evet:

b. hayır:

- **Hafif şiddetli bağımlılık:** 0-3 puan
- **Orta şiddetli bağımlılık:** 4-6 puan
- **Yüksek şiddetli bağımlılık:** 7-10 puan

**BUSS-PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ (BUSS-PERRY
AGGRESSION QUESTIONNAIRE-BAQ)**

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “Tamamen Katılıyorum” , genelde doğru ise Katılıyorum , emin değilseniz “Kararsızım” , genelde doğru değilse “Katılmıyorum” , hiçbir zaman doğru değilse “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşünürüm					
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
5. Öfkeden deliye döndüğümde birşeyler kırıp dökerim					
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez					
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
9. Sakin yapılı biriyimdir					
10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyile yaklaşırım					
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
13. Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim					
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir ⁶³					
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum					

17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm					
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
19. Yapmak istediğim birşey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım					
21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm					
23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum					
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum					
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
26. Arkadaşlarımdan arkamdan konuştuklarını biliyorum					
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

- a) Fiziksel saldırganlık (13.,8.,2.,11.,25.,16.,29.,22. ve 5. maddeler);
- b) Düşmanlık (20.,24.,3.,26.,10.,15., 7. Ve 17. maddeler);
- c) Öfke (19.,28.,1.,18.,9.,23. ve 12. maddeler);
- d) Sözel saldırganlık (27.,6.,21.,14. ve 4. maddeler)

ÖZGEÇMİŞ

Psikolog Ömer Küçük

omerkucuk_@hotmail.com

Kişisel Bilgiler

Doğum Tarihi 24.09.1995

Eğitim Bilgileri:

2019-2020 Üsküdar Üniversitesi, İstanbul
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans

2014-2018 Beykent Üniversitesi, İstanbul
Lisans, Psikoloji Bölümü

Yabancı Dil:

İngilizce

Staj Deneyimleri:

Prof. Sadi Konuk Bakırköy Ruh Ve Sinir Hastalıkları Hastanesi

İstanbul Okmeydanı E.A.H.

İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Esnaf Hastanesi Çocuk Ve Ergen Psikiyatri
Birimi